ЦІНА: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК X КВІТЕНЬ — 1959 — APRIL Ч. 111

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Валя Орлик у ролі Жанни д'Арк (Див. рецензію на стор. 27-ій).

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Горонович Л., Монтреаль, Канада ... 1
Фініковський С., Вінніпеґ, Канада ... 2
Янковський Д., Міннеаполіс, США ... 1
Логин В., Гамільтон, Онтаріо, Канада ... 1
Ростенко М., Детройт, Мічіґан, США ... 2
Корсунь Ф., Філаделфія, США ... 1
Кузьмич Галина, Кабраматта, Австралія ... 1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛІВ ЖЕРТВУВАЛИ:

Зеленська М., Річмонд Гіл, Н.-Йорк, США ... 1.50
Енґель А., Річмонд Гіл, Н.-Йорк, США ... 2.00
Лукомський П., Едмонтон, Канада ... 1.00
Туркало К., Нью-Йорк, США ... 1.50
Дербуш М., Міннеаполіс, США ... 3.60
Марцинюк Т., Чікаґо, США ... 1.50
Кривуша В., Торонто, Канада ... 0.50
Журко Ганна, Гінсдейл, Ілл., США ... 1.00
Криволап С., Аделаіда, Австралія ... 16 шіл.
П. Д., Рочестер, США ... 1.00
Пластова Станиця, Торонто, Канада ... 25.00
Чапля Г., Торонто, Онт. Канада ... 1.00

Сердечно дякуємо всім за допомогу!

Редакція

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.50, піврічна $ 2.00
США — річна: $ 4.00, — піврічна: $ 2.50 амер.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).

Замовлення і гроші слати на адресу:
NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide, South Australia
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Арґентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Address:
Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada

ПОВІДОМЛЕННЯ

Делеґація Комітету Українців Канади в складі — о. д-р В. Кушнір, президент, о. д-р С. В. Савчук, заст. президента, І. Г. Сирник, генер. секретар, інж. В. Коссар і проф. д-р П. Юзик, члени Президіяльної Ради, була прийнята прем'єр міністром Канади ВДост. Дж. Діфенбейкером і кількома членами федерального кабінету на між-міністеріяльній конференції, що відбулася в Оттаві 19 і 20 березня.

Прем'єр-міністер і члени кабінету мали письмову заяву КУК, що з'ясувала предмет між-міністеріяльної конференції в таких справах:

Основні права громадян Канади,

Зрівняння громадян в обов'язках і правах,

Залишення в урядових запитниках національно-етнічного походження та релігійної приналежности при переписі населення Канади в 1961 році,

Зміна іміґраційних реґулямінів, що утруднюють з'єднання родин з країн у вільному світі і зокрема українців із Польщі,

Можливості поширення акції з'єднання родин на СРСР, а зокрема Україну,

Розбудова культурних зв'язків і виміна культурних дібр із країнами СРСР на основі взаємности,

Організація й українські радіопередавання СБС — І. С.,

Проблема Ради Культури (Кенада Кавнсил) та її відношення до українських культурних аспірацій,

Закордонна політика Канади, зокрема визвольна проблема України,

Надрукування в 1961 році пропам'ятної канадської марки до 100-річчя смерти Тараса Шевченка.

Делеґація подала прем'єр міністрові Канади й членам його кабінету — міністрам, до яких компетенційно належать, пояснення й свої арґументи та обмінялись із ними поглядами, в кількагодинних дискусіях, про суть та спосіб їх вирішення.

З причини несподіваної смерти Дост. С. Е. Сміта, міністра закордонних справ, проблеми закордонної політики делеґація обговорила з прем'єрміністром Дж. Діфенбейкером, зустрічаючи його прихильність і повне зрозуміння ставлення.

Делеґація взяла участь у похороні пок. міністра С. Е. Смита.

Після закінчення між-міністеріяльної конференції делеґацію прийняв провідник парляментарної опозиції й лідер ліберальної партії Дост. Л. Б. Пірсон, якому в інформаційному характері були з'ясовані проблеми, з якими делеґація прибула до Оттави.

Делеґація мала нагоду зустрінутися з директором Національної Бібліотеки та обговорити з ним також українську бібліотечну справу в Канаді.

На закінчення делеґація 20 березня мала нагоду перевести розмови та обмінятися думками з українськими послами й обома сенаторами в спільній товариській зустрічі.

Комітет Українців Канади
Президія

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.
Printed by KIEV PRINTERS, 686 Richmond St. W., Toronto, Ont., Canada

СУЧАСНА ПОЕЗІЯ В УКРАЇНІ

О, КРАЮ МІЙ...

О, краю мій! Вечірньої години,
Коли в полях смутна лягає мла,
До тебе серце, як дитина лине,
І кволі руки ніби два крила,
У далеч простираються незриму,
У молодості землю несходиму.

Там по обніжках, сивим полинем
І медовою кашкою порослих,
Блукали ми бувало день за днем,
Забувши і про їжу, і про послух,
Свавольні діти... З них до сивини
Один дожив — умерли всі вони!

Береза там у шиби заглядала,
Коли я, хлопчик, спочивать лягав,
І зірка та, що світ мій осіяла,
Цвіла, мов квітка між небесних трав.
І стерегла дитину від напасти...
Настане скоро їй пора упасти!

Там солов'ями рідний гай співав —
Тремтіла кожна гілка солов'їно! —
Там білий між деревами рукав
Майнув колись одну лише хвилину
І для очей в одну хвилину зник,
Щоб у душі зостатися навік.

Там першу радість, і страждання перше
Довірливо навчався я приймать,
Там рідну пісню слухав я, завмерши,
Щоб і самому стиха заспівать,
Там воду пив із джерела дзвінкого.
О, хоч би раз припасти ще до нього!

Максим Рильський

ЯК НАРОДИШСЯ, ПІСНЕ...

Як народишся, пісне, дзвінкою,
До тієї, гляди, не лети,
Що торкнулася серця рукою
Та між нами порвала мости.

Горді крила розправ і прилинь
До тії, що не зна супокою,
Промайни над безмежжям долин,
Як народишся, пісне, дзвінкою;

Промайни і поля і ліси,
Ніби чайка ясною рікою.
Як народишся, пісне, дзвінкою,
Моє серце ти їй віднеси.

І скажи: — Ти чекала в тривозі?
Він прийшов. Він стоїть на порозі!

Олекса Ющенко

УСТАВАЙ, МОЄ СОНЕЧКО...

Уставай, моє сонечко, з темного лугу,
Бо тривожить минуле не раз і не двічі.
Сплять в степу запорожці — товариш до друга
Повернувся обличчям порубаним в січі.

І так страшно дивитись на заплющені очі,
На рубці кривавиці, і на плечі похилі,
І ніхто з них ні пити ні їсти не хоче.
Милі мої. Тиша. Милі мої, милі.

Тож не бачать: заквітли лапки звіробою,
І не чують: громи перекочують глухо.
Листопад виграє золотою габою,
Чи білянка-гулянка мете завірюха.

Лиш тоді, як танкісти промчаться по полю
І сурма зарокоче в похід із полками,
Устають, щоб побачить, і стогнуть від болю,
І шаблі-гартуванці дзвенять під руками.

А. Малишко

ЩЕ ВСЮДИ...

Ще всюди грязь — не витягнеш ноги,
Ще притаїлись де-не-де й сніги,
Але весна, ступивши на поля,
Несе тепло і розсипає дзвони,
І спрагле серце жадібно вловля
Найменші звуки, щонайтонші тони.
Заслухався. А знизу, із землі
Легенькі хвилі, хвильки по імлі —
Угору, ввись. У синяву бездонну...
І як тут не замріятись на мить,
Як не зібрать всі сили потаємні
Та щоб отак, в високому натхненні,
Ще дужче, ще палкіш не полюбить
Усі ті фарби, всі ті тони й звуки,
Набряклу землю й сонце в вишині
І працю ту, що проситься під руки,
І тих людей, що просяться в пісні!..

Євген Бандуренко

УВАГА! **УВАГА!**

УКРАЇНЦІ КАНАДИ Й АМЕРИКИ!

Цьогорічна зустріч українців Канади і США

відбудеться 4, 5 і 6 липня на площі "Київ" коло Торонта.

Велика забава з танцями відбудеться у відомій уже залі ПАЛАС ПІР над озером Онтаріо в Торонті.

І площа, і заля вже задатковані.
Плянуйте свої відпустки на початок липня, щоб мати змогу побути з нами.

Політична тема зустрічі:
250-ліття виступу великого гетьмана Івана Мазепи проти російських окупантів.
Деталі програми довідаєтесь з пізніших повідомлень у пресі.

Головна Управа СУЖЕРО

Лідія ПЕРСИДСЬКА

ІВАН ТА МАР'Я

Порожня шпаківня стукала об вишню і скликала на новосілля. На деревах щойно з'явилися бруньки, але веселі шпаки вже прилетіли та підняли таку метушню, що поважна шовковиця обурено крикнула їм:

— Тихше ви там!..

Наймолодший з шпаків зухвало відповів їй:

— А ви хто така, дозвольте вас запитати?

Алеж чи варто було сваритись у такий день?.. Горобці купалися в піску і кричали всім:

— Ах, як гаряче, гаряче, гаряче!.. Сонце пригріло землю, і під парканом вилізла на світ Божий кропива.

— Як ви себе почуваєте? — крикнув півень білій курці. Вона перелетіла з сусіднього садка на паркан:

— Дякую, чудово!

Курка стурбовано подивилася на кропиву і злетіла на землю.

Біля паркана було тепло, і Іван та Мар'я* набралися сил і несміливо глянули один на одного.

— Ти вже не спиш? — спитав Іван свою приятельку і радісно потягнувся до неї.

— Я все чекаю, все чекаю... — прошепотіла Мар'я слабеньким голоском і скинула з себе зелену хустинку.

Молодий шпак, що ледве не впав з гілки, перегнувшися до них усім тулубом, з цікавістю підслухав їхню розмову.

— Добридень, Іване та Мар'є!.. — весело крикнув їм і розсміявся, коли вони здригнулися і відскочили один від одного. Звичайно, нічого смішного не було в тім, що вони кохались, але всіх брала цікавість.

Гнойовий жук упав на спинку перед ними і непристойно задриґав ногами. Він так гудів, що їм довелося затулити вуха. Можливо, це сталося зовсім випадково, що він упав біля них, але все таки це було їм дуже неприємно.

Молодий шпак відлетів від них, і вони чули, як він крикнув сороці:

— Почекай мене, нам по дорозі!..

Ну ж і балакучі сороки! Якщо ви маєте хоча б незначну таємницю, не подумайте проговоритися при них! Молодий шпак нічого особливого не сказав їй, але вона покрутила перед ним довгим хвостом та багатозначно крикнула старій вороні:

— Вітаю вас, голубонько! От так історію я вам зараз оповім... — і, безцеремонно усівшися на вершку вишні, вона голосно, щоб ціла околиця чула, оповіла історію їхнього кохання.

Бідні Іван та Мар'я! Ніхто не подумав про них, таж вони все чули, палаючи від сорому і хвилювання. Вони нічого нікому не сказали, але, припавши один до одного, залилися сльозами.

— Не плачте! — тихо сказав їм вітер і полетів далі.

— Хіба ви не знаєте, що бути квіткою краще, тисячу разів краще, ніж людиною! — палко і схвильовано прошепотіла над ними кропива. І Іван та Мар'я кивнули їм голівками і вдячно сказали:

— Ми розкажемо вам усе, усе, як було!..

І вони оповіли свою історію вітрові та кропиві.

На тім березі річки, де стоїть ще й нині млин, жив колись Іван. Батько кричить до нього:

— Іване, давай мішки! І Іван мчить як очманілий з мішками на голові. Господи, до кого ж він подібний, коли скине мішок з голови! Неначе миша у борошні!

Батько лає його:

— Ах ти!..

А Іван, якби нічого й не було, навіть не обтираючи й борошна з лиця, біжить собі полем, куди видно, та свище, як вітер. Шалений хлопчисько! Мати підіпре рукою голову і завмре на місці, дивлячись йому услід. Що зробиш з ним?

— Аго-о-ов!.. — співає Іван уже на другому березі річки, і до матері доноситься його голос. Він не знає жодних пісень та виводить лише "Аго-о-ов!" але це не заважає йому співати з ранку до вечора.

Птахи розлітаються в різні сторони, почувши його. Він камінцем може підбити ластівку на лету, з рогатки убити вивірку, піймати руками рибку-малька... І все це йому ніщо. Але кожній гульні буває кінець.

Зимою, коли впав перший сніг, Іван вибіг з хати, хряпнув дверима від радощів, підстрибнув над землею та помчав двором до садка. Все було біле, біле у саду, і тільки підошви від чобіт залишали темні сліди.

— На тобі, Господи! — крикнув Іван і впав щосили у пухкий сніг, щоб відбити свій ріст на першому снігу. Він встав обережно і зі здивуванням подивився на себе. Отож історія!.. — Ха-ха-ха!.. — на снігу був добрий парубок, ростом, може, тільки трошки нижчий за батька.

—Що за біс!.. — він упав ще й ще, а на снігу все виростала доросла людина. Біля голубника хтось дзвінко засміявся з нього... Голуби піднялись до самого неба.

— А хто там голубів ганяє?.. — сердито закричав Іван і, не струшуючи снігу, важкою, чоловічою ходою, пішов до голубника.

— Ось я тобі!.. — каже Іван, але голос його зривається у хрипкий бас, і він збентежено дивиться на яскраву жіночу хустку.

— Чого тобі? — суворо питає він і не може уникнути веселих лукавих очей.

— Це я, Іване, — Мар'я... — говорить вона і скромно опускає голову.

— Дарма ходиш по чужих дворах... — хоче він сказати зухвало, але не може, раптом, сказати, як говорив ще літом, і не відриваючись дивиться на рожеве молоде обличчя. — Го-го-го!.. — кричить хтось у його серці. — Попався, юначе, тепер не втечеш!

Голуби повертаються назад до себе в голубник, і на шапку його сиплеться сніг.

---

* Іван та Мар'я — польові братки.

— Не смієш ганяти голубів. Мої голуби, не твої, — говорить він їй і повертається до неї плечима.

— Ха-ха-ха!.. Ось тобі і маєш, хто ж у цьому сумнівається? Алеж чудний Іван!.. На плечах сніг, на руках сніг, скрізь налип сніг...

Він іде до хати тяжко, тяжко; тепер уже не стрибатимеш, коли насунувся такий тягар на серце. Важко стати дорослим. Батько посилає то туди, то сюди:

— Можеш відвезти сам борошно, можеш сам купити вівса... Праці, хоч відбавляй. Нема часу вибігти в садок і подивитися на голубник.

А час біжить. Річка вже замерзла, і по ній їздять у місто. Хлопчаки стрибають на одній нозі по льоду. Чи це — ковзання? Ось він міг би їм показати, як то ковзатися. Господи, скільки снаги в ньому; міг би перевернути сані з мішками у сніг і в одну мить помчати по льоду, світ-заочі!

Все міг би, тільки на одне не вистачає сміливости — сказати Мар'ї щось подібне до "Ходімо, Мар'є, разом і поковзаємось на льоду".

Скільки вирує в голові різних думок, але жодної з них не вимовиш.

Мар'я лукаво дивиться на нього.

— Це я, Іване, чи могла б я взяти у вас сокиру?

Іван бере сокиру і йде за нею.

— Ось тобі й на!.. — каже Мар'я й весело сміється. — Я прошу сокиру, а ти й сам ідеш...

Все дурниця, він і сам може нарубати дров. Тріски летять на всі боки, тільки тримайся.

— Поволі, Іване, поволі!.. — сміється Мар'я.

— Що, гадаєш, не вистачить сили?.. Раз, два!.. Раз, два!.. Не підступай близько! — кричить він і кидає поліна одне за одним.

На морозі гаряче, щоки от-от спалахнуть вогнем, сорочка прилипла до тіла. А справді, який же він молодець! Мар'я дивиться на нього серйозно і злякано слухає, як б'ється молоде серце. Що з нею?.. Сміх завмирає від збентеження і вона винувато дякує йому:

— Ну, спасибі!

Вона ховається в хаті, доки він устигає підійти до неї, і щільно, щільно зачиняє за собою двері.

І коли це вона встигла вирости так! Спідниця до підлоги і коси нижче пояса. Мати дивиться їй услід і говорить до себе:

— Вже нареченого час би був...

Ах, час, час! Серце так б'ється у грудях, так б'ється, що страшно стає у тиші.

— Не бийся, серце, не бийся!.. — каже Мар'я і тихо затримує його рукою.

Снігу навалило повен двір. Чорний тин зрівняло з землею. Тепер уже не забіжиш до сусідів у сад. У віконце нічогісінько не видко.

— Мар'є!.. — кричить мати, — чуєш, Мар'є!.. Де це ти ховаєшся? Відгреби від порога сніг.

Хіба вона ховається? Тут вона, сидить та латає собі кофту. Діра на дірі, і на рукаві і на грудях... Ох, коли б нову кофту купити! Кофта стара і спідниця стара, і куди вона піде в такій кофті? Дівчата висміють її, навіть на свята не зібралася на нову кофту. Усі пальцями показуватимуть. А їй же, бідній, як? Спробуй купити щонебудь, коли в хаті неначе помелом вимело.

Сніг набився у рвані чоботи, руки посиніли від холоду, у вуха дме вітер крізь стару хустину. Іван не мерзне в новому кожусі, валянки по пояс і теплі рукавиці одягнув — дивись, як прибрався!

— Дай лопату, допоможу!.. — каже їй через паркан.

Не треба їй нічого, і сама має руки, не маленька. Ой, як холодно, навіть сльози на очі навертаються.

— Іди, іди, Іване, не пара ти мені, нема чого дивитися! — Притулилася до стіни, відвернулася від нього.

— Чого гніваєшся, Мар'є? — питає її Іван і дивиться на неї ласкавими очима. Звідкіля йому знати, що в неї діється на серці. Перескочив через паркан і застряг у снігу. Алеж смішний Іван! Ха-ха-ха!

— Що це таке в тебе в руках? — питає її, неначе не бачить, що в неї лопата. Вихопив лопату.

— Стій, стій! — кричить. — Я сам відгребу!

— Ех, Мар'є... — схопив її за руку і міцно, міцно притиснув до свого серця. Любов така. Налетіла й перевернула все догори дном: Потанцюйте і під мою дудку!

З півдня повіяв вітерець, побігли струмки і в ліс прилетіли перші птахи. Не встиг ніхто й оглянутись, як минула зима. Води набралося всюди по коліна.

— Мар'є, ой Мар'є!.. — шепоче Іван і чекає на неї, простягнуши до неї руки. Чоботи чалапнулись у воду, але сильні руки вже підхопили й понесли над водою.

Крила на млині суворо риплять:

— Не бути щастю, не бути...

Вітер несе їм в обличчя свої слова:

— Ідіть звідси, ідіть геть!

Весіннє бездоріжжя зазирає в очі і обдає холодом.

Хтось вийшов на ґанок і стоїть, причаївшись, чекає на них. У хаті засвітили вже. Хтось закашляв: раз-по-раз, раз-по-раз. Хтось крикнув скрипучим голосом:

— Вівса підсип коневі!

Зараз усі зберуться навколо стола. Ну, Іване! Ось вони ввійдуть зараз, поклоняться низько, упадуть у ноги і скажуть разом:

— Благословіть нас, батьки...

Ще хвилину тільки постоять під дверима та наберуться відваги.

— Це ми, Іван та Мар'я... — і ввійдуть у хату.

— Ой, страшно, Іване!

Голуб зпросоння крикнув щось... Ой, не на добре це все. Два серця б'ються все голосніше і голосніше. Ну, Іване!..

Двері відчинилися широко і грюкнули за плечима. Біля образа глянули суворі очі. У запічку сполохались дитячі голоси, і хтось тяжко, тяжко закашляв у руку.

Хтось крикнув їм у самі вуха:

— І знати не хочемо, і чути не хочемо!

Хтось сердито забігав по хаті, хтось люто кинув коромисло в куток, хтось розбив скло у вікні і влетів у хату.

— Це я, вітер, ідіть звідсіля, ідіть геть!

І відійшли Іван та Мар'я.

— Щасливої доріженьки, Іване та Мар'є! — Тин вклонився їм у пояс.

Води повсюди несуться, понесуть і їх куди-небудь. Весняні птахи співатимуть пісень, заграють їм весілля. Ех, весілля, весілля...

Так і пішли вони. Ніхто не бачив їх більше.

Літали голуби всюди:

— Чи не бачили ви, голуби, Івана та Мар'ю?..

Ні, не бачили голуби Івана та Мар'ю.

Мчали весінні води.

— Води, води!.. ви багато могли б оповісти!..

— Ах ні, нічого ми не знаємо...

Ріка ввійшла у свої береги. Лише земля мовчить, значить, знає правду.

Що ж це за правда?

Млин уже перестав іти: давно вже всі повмирали в ньому, а в полі, куди пішов колись Іван та Мар'я, виросли квіти.

Піднялися вони із землі упарі і парами розсипались по полях і ланах.

І чи тому, що розцвітають вони разом, ранньою весною, кожного року ранньою весною, у народі прозвали цю квітку — Іван та Мар'я.

З еспанської поезії

ФЕЛІС ЛЬОПЕ ДЕ ВЕҐА КАРПІО
1562 — 1635

ЮДИТА

Звисає з ложа кровію червоне
Плече жорстокосердого тирана,
Що вся його могута окаянна
Не подолала мурів оборони.

Недвижну ткань багряної запони
Рука рвонула, мстою полум'яна —
І глибина шатра являє тьмяна
Жахливий тулуб, що на лід холоне.

Дебела броня, чаші і напої,
Стіл перекинутий. І спить сторожа,
Що, ненадійна, ще біди не знає.

На мурі — дівчина невинна, гожа,
Народом славлена. Не криця зброї —
В руці у неї голова палає.

ФЕЛІС ЛЬОПЕ ДЕ ВЕҐА КАРПІО

***

О нуждо, мати непутяща, злісна
Зухвальства підлого, стида гризького!
Ти ясність розуміння тьмиш убого,
Ще, може, в небезпеці хитромисна.

Машин вигадниця ти славнозвісна,
Твій дім і плід простерся так розлого,
Ти — Аргос і нашіптувачка злого,
Сто раз природі смертній ненависна.

Грабіжник низькодушний, на шляхи ти
Вночі ідеш, прочан щоб убивати,
І любо честь тобі багном укрити.

Одна користь від тебе: хто утрати
Не відав і біди не знав носити,
Той не спроможен і добро пізнати.

ФРАНСІСКО ДЕ КЕВЕДО І ВІЛЬЄҐАС
1580 — 1645

***

Як вислизнеш ти! Ні, не схопити
Тебе, мій віку! І яке уперте
Твоє ступання, о холодна смерте!
Ти прагнеш стерти все і спопелити.

Як люто юнь дереться на ґраніти
Крихкі! Але крило уже простерте
Дня крайнього для лету — і, розжерте
Жданням, крила не може серце зріти.

Буття земне! Призначення суворе!
Чому до завтра я не можу жити,
Щоб без оплати смерть свою купити!

І кожна людська мить — це тільки страта,
Щораз нова, що повторяти рада,
Яке життя хистке, даремне, хворе.

Переклади М. Ореста

З АНГЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

РОБЕРТ ГЕРРІК
1591 — 1674

***

Любов вела мене; в гаю німім
Вона на дерево вказала
З кохання вішались колись на нім
І шнур мені подарувала.

Була петля на ньому; злотоглав
І шовк тонкий її створили;
Цим елеґантним виробом я мав
Себе послати до могили.

"Арканом цим", — любов рекла потому, —
Ти скористайся без вагання,
Бо славу здобуває незникому,
Хто помирає від кохання".

Це сон був тільки; все ж, якби мені
Судилось справді там бувати,
Любовний розпач, муки всі жахні
Погнали б і мене до страти.

Переклав М. Орест

Жан АНУЇ

ЖАЙВОРОНОК

(Уривок)

КОШОН: Ніхто вже в тебе не вірить, Жанно, крім простого народу. Але народ вірить у будь-що і завтра повірить у якусь нову Жанну. Ти залишилася сама одна, Жанно... І не думай, що твій запеклий спротив і твоя сила характеру свідчать про те, що тобі допомагає Бог. У диявола також тверда шкіра і не абиякий розум. Він був одним з найрозумніших ангелів, поки збунтувався.

ЖАННА (по хвилині мовчанки): Я не вважаю себе розумною, Ексцеленціє. Я проста сільська дівчина, така сама, як усі інші. Але не можу назвати чогось білим, коли воно чорне. Оце й усе (Знову павза).

ПРОМОТОР (несподівано виринає за нею): Який знак ти дала твоєму так званому королеві, що він доручив тобі свою армію?

ЖАННА: Не розумію, що ви маєте на увазі? Що за знак?

ПРОМОТОР: Чи ти дала йому кусок мандраґори, щоб його охороняла?

ЖАННА: Не знаю, що таке мандраґора?

ПРОМОТОР: Твоя таємниця — чи то заклинання, а чи напій — має якусь назву, і ми хочемо її знати. Що ти дала йому в Шінон, що він такої відваги раптом набрався? Чи це має єврейську назву? Диявол говорить усіма мовами, але улюблена його мова — єврейська.

ЖАННА (посміхаючись): Ні, вельможний пане, це має назву французьку, і ви самі її перед хвилиною сказали: я дала йому відвагу.

КОШОН: І ти думаєш, що Бог — або принаймні сила, яку ти вважаєш Богом — не брав у цьому участи?

ЖАННА (сяючи): Я думаю, що Бог завжди бере участь. Але Бог ощадний: там, де вистачає крихітка здорового глузду, Він не розкидатиме чудами.

ЛЯВЕНЮ (лагідно): Оце, Ексцеленціє, відповідь розумна і скромна, яку слід записати в її користь.

ПРОМОТОР (виступаючи вперед, їдко): Це ще буде видно. Отож ти не віриш у чуда, про які говорить нам Святе Письмо? Сумніваєшся в тому, що вчинив Христос на весіллі в Кані Галилейській? Заперечуєш, що Він воскресив Лазаря?

Сучасний французький драматург Жан Ануї (нар. 1910 р. у Бордо) є досі автором кількох фільмових сценаріїв та понад 30 театральних п'єс. Найвідоміші з них "Антигона", "Медея", "Евридіка", "Ромео і Жанет", "Подорожній без баґажу", "Запрошення на замок", "Жайворонок" та інші. Найбільшу славу принесла авторові п'єса "Жайворонок", пройшовши з величезним успіхом через сцени великих театрів Парижу, Лондону, Відня, Міляну, Нью-Йорку, Монтреалю та інших. Творчість Жана Ануї була неодноразово предметом атак з боку французьких комуністів. Зокрема п'єса "Медея" викликала проти автора завзяту кампанію на сторінках паризьких комуністичних часописів.

П'єси Ануї перекладені багатьма мовами й належать до репертуару театрів усього світу. Жан Ануї це один з небагатьох щасливих письменників: про його творчість іще за його життя появилася низка книжок, монографій, розвідок, не рахуючи безлічі статтей у найповажніших мистецьких журналах багатьох країн.

Не чужий Жан Ануї і українському глядачеві. Українською мовою перекладено досі три його п'єси: "Антигона", "Медея" (обидві в перекладі М. Понеділка) і "Жайворонок" (переклад В. Мироша). "Антигону" ставив колись у Німеччині театр В. Блавацького. Прапрем'єра "Жайворонка" відбулася в березні ц. р. у Торонті на сцені Української Драматичної Студії "Заграва" під керівництвом С. Теліжина.

"Жайворонок" це драма з життя французької національної героїні Жанни д'Арк, званої Орлеанською Дівою, яка очолювала французьку визвольну боротьбу проти англійців на початку XV століття. Жанна була простою селянською дівчинкою. Коли пасла вівці в полі, їй з'являвся святий Михайло, а згодом свята Катерина й свята Маргарита. Кожного разу голоси цих святих наказували їй покинути рідне село й вирушити на рятунок Франції. Жанна послухала й прибула до міста Шінон, де боязливий французький князь Карл Валюа із своєю армією втримувався ще на невеликій частині Франції, досі неокупованій англійцями. Жанні пощастило переконати Карла, і він віддав їй команду над своєю армією. Під проводом Жанни французька армія здобула низку блискучих перемог, з яких найзнаменитіша — це прорив облоги Орлеану. Завершенням цих перемог була коронація Карла на французького короля Карла VII у місті Реймсі. Але в бою під Компієнь Жанна попала в англійський полон. Англійці влаштували в місті Руен показовий судовий процес над Жанною з метою скомпромітувати й знищити її, як символ французьких незалежницьких змагань. Судив французький суд під головуванням єпископа П'єра Кошона. Але насправді процес був тільки інсценізацією. Вирішальне слово на ньому мав командувач англійської армії граф Ворвік і представник Інквізиції еспанець Жан д'Естівель. Під їхнім натиском процес закінчився убивством невинної дівчини. Як єретичку й відьму, Жанну засуджено на спалення живцем. Присуд виконано 30 травня 1431 р.

Темою п'єси є судовий процес над Жанною. Уривок, що його тут друкуємо, це фраґмент з допиту Жанни, в якому показано боротьбу Жанни проти фанатичної ненависти інквізитора, безмежної підлости промотора й підступної хитрости продажного голови суду Кошона. У цій боротьбі Жанна самітня. Її оборонець Брат Лявеню (єдина шляхетна людина й справжній духівник) займає в судовій ієрархії занадто низьке становище й не в силі допомогти Жанні ні в чому.

Але геройство Жанни перемагає всі ворожі сили. Фінал п'єси це велична перемога Жанни, як символу справжнього християнства й патріотизму та тріюмфу добра над злом. **Ред.**

ЖАННА: Ні, вельможний пане. Христос Спаситель напевно вчинив усе те, що написано в Святому Письмі. Перетворив воду на вино — так же само, як створив воду й вино. Але Йому — який є паном життя й смерти — було це так легко зробити, як мені прясти.
ПРОМОТОР: Слухайте, слухайте! Каже, що нема чуд!
ЖАННА: Ні, вони є, вельможний пане Але мені здається, що чуда роблять також і самі люди розумом і відвагою, якими Бог їх обдарував.
КОШОН: Чи ти свідома ваги своїх слів, Жанно?! Ото заявляєш преспокійно, що справжнє Боже чудо на землі — це людина. А людина — це ж тільки слабість, гріх, ницість...
ЖАННА: І шляхетність, і ясність, і хоробрість — і то в час найглибшого гріхопадіння людини. О, я бачила людей на війні!
ЛЯВЕНЮ: Ексцеленціє, Жанна виявляє нам простими, невченими словами свої найглибші почуття — можливо, помилкові, але тим не менше щирі. Очевидно, її погляди не можуть бути так чітко оформлені, щоб охопити їх у рямці нашої діялектики. Я боюся, що, засипаючи її питаннями, ми можемо видобути від неї щось більше, або щось інше, ніж вона хоче сказати.
КОШОН: Брате Лявеню, постараємось якнайдокладніше врахувати міру безпорадности в її відповідях, але наш обов'язок — дослідити її до кінця. Бо ж ми не цілком певні, що маємо діло з самою тільки Жанною, прошу не забувати. Отож, Жанно, ти прославляєш людину і вважаєш її одним з найбільших, а може, навіть і єдиним Божим чудом на землі?
ЖАННА: Так, Ексцеленціє.
ПРОМОТОР (пищить у нестямі): Блюзнірство! Людина — це кубло бруду, нікчемности, підлости й усяких розпусних спокус.
ЖАННА: Так, вельможний пане. Людина грішна й нікчемна. Аж ось, тількищо вийшовши з дому розпусти й наспівуючи сороміцьку пісеньку, людина раптом, невідомо чому, кидається рятувати незнайому дитину з-під ніг очманілого коня. І, розчавлена копитами, умирає спокійно — та сама людина, яка ще вчора дбала тільки про те, щоб улаштувати собі ніч розкоші.
ПРОМОТОР: Умирає, як тварюка, проклята, в гріху...
ЖАННА: Ні. Чистенька й променіюча тим світлом, яке в ній запалено ще тоді, коли почався світ. А в царстві небеснім на неї чекає усміхнений Господь. (Гамір серед обурених суддів. Раптом встає Інквізитор і заспокоює їх жестом).
ІНКВІЗИТОР (спокійно): Жанно, досі я дозволив тобі говорити й не ставив майже ніяких запитань. Я ждав, поки ти зійдеш на властиву стежку, поки з-поза твого непохитного завзяття, з-під отого впертого чола виявиться щось інше. І ось воно нарешті виявилося... (павза) Я тут репрезентую Святу Інквізицію, як її уповноважений на Францію. Прибув я сюди з глибини Еспанії і до Франції вислали мене вперше. Тож мені незнайомий ні табір проанглійський, ні протианглійський. Мені однаково, чи Францією володітиме твій князь, чи Генрі VI Лянкастер. Свята Інквізиція захищає щось більше. Вона веде боротьбу в ділянці незримій, таємній, проти ворога, якого тільки вона одна вміє розкрити і загрозливість якого тільки вона одна вміє оцінити. Іноді вона виступає проти якогось володаря, іншого знову разу вона з такою ж самою пильністю й суворістю виступає проти якогось старого, на вигляд нешкідливого вченого, або проти чабана в далекому глухому селі чи проти молодої дівчини. Князі сміються, коли вона завдає собі стільки труду там, де їм вистачав би кусок мотузки й підпис якогось сержанта під смертним присудом. Хай собі сміються. Інквізиція на те не зважає. Вона вміє розшукати свого ворога, де б він не був. А ворог її — це не той рогатий диявол, який лякає неслухняних дітей. Її ворог — ти його перед хвилиною назвала — її єдиний ворог — це... людина! Встань, Жанно, і відповідай. Тепер я тебе допитуватиму.
(Жанна встає й повертається до нього. Він питає безбарвним тоном):
Чи ти християнка?
ЖАННА: Так, вельможний пане.
ІНКВІЗИТОР: Від раннього дитинства ти проживала в сусідстві церкви, що стояла поруч твого батьківського дому. Голос дзвонів нормував твої дні, твої праці, забави й молитви. Наші емісари, яких ми вислали у твоє село, скрізь чули про тебе однакову опінію: що ти була дівчинка дуже побожна. Хоч ти й не була дитиною сумовитою (навпаки, любила забави), то дуже часто, замість бавитися з дітворою, ти заходила крадькома в церкву й довго стояла там навколішках — навіть не молилася, а тільки дивилася непорушно у вітраж над твоєю головою.
ЖАННА: Так, вельможний пане. Мені там було так добре...
ІНКВІЗИТОР: У тебе була улюблена подруга. Звалася Омет?
ЖАННА: Так.
ІНКВІЗИТОР: Мабуть, ти її дуже любила. Бо коли ти вирішила піти до Вокулер, знаючи, що ніколи вже не повернешся до рідного села, то ти попрощалася з усіма своїми товаришками, а до неї не зайшла.
ЖАННА: Справді. Я боялася, що це буде для мене дуже боляче.
ІНКВІЗИТОР: Цю ніжність ти виявила не тільки супроти твоєї подруги. Ти опікувалася також бідними дітьми, піклувалася старими й хворими, нікому навіть про це не кажучи. Часом ти мандрувала кілька миль, щоб тільки занести горнятко їжі старій жебрачці, що загніздилася в лісовій халабуді. А згодом, під час твого першого бою, опинившись серед ранених, ти гірко ридала.
ЖАННА: Мені було важко, що ллється французька кров.
ІНКВІЗИТОР: Не тільки французька. Після сутички під Орлеаном якийсь нелюд гнав у полон двох англійців, і коли один з них, виснажений, почав по дорозі відставати, він убив його. Ти зіскочила з коня і плачучи пригортала до своїх колін голову нещасливця, потішала його в хвилині смерти, витирала йому кров з уст і обіцяла життя вічне в небі.
ЖАННА: Знаєте і це, вельможний пане?

ІНКВІЗИТОР: Свята Інквізиція знає все, Жанно. Вона відміряла вагу твого людського милосердя, поки прислала мене сюди на суд над тобою.

ЛЯВЕНЮ: Пане Інквізиторе, я безмірно радий, чуючи з уст ваших пригадку про всі ті подробиці, що їх тут досі чомусь то промовчувано. Значить, усе, що знаємо про Жанну від часів її найранішого дитинства, вказує на її покору, лагідність і християнське милосердя.

ІНКВІЗИТОР (звертається до нього з несподіваною суворістю): Мовчи, брате Лявеню! Повторюю: тепер я питаю. Прошу не забувати, що я репрезентую тут Святу Інквізицію — єдино покликану до розмежовання християнської чесноти милосердя від мутного, плюгавого напою, яким є молоко людської розчулености. (Дивиться на всіх): Ах, мої панове, як же швидко тануть ваші серця! Вистачає, щоб обвинувачена була молоденькою дівчиною, щоб глянула на вас широко розплющеними оченятами — і ви вже розкисаєте, вже ладні її розгрішити. Добрі в вас оборонці віри!

ЛЯВЕНЮ: Але Христос Спаситель навчав нас саме такої любови. Він же мовив: "Дозвольте дітям прийти до мене". Він поклав руку на плече чужоложниці і сказав їй: "Іди в мирі...".

ІНКВІЗИТОР (грімко): Замовчи, кажу, брате Лявеню, а то я мусітиму і тобою зайнятися так, як Жанною. (Заспокоюється). Молодий ти, брате Лявеню, і тому серце в тебе по-молодечому шляхетне. Але не надійся, що оборонці віри вибачатимуть тобі молодість і шляхетність. У тебе це тимчасові слабості, з яких вилікує тебе життьовий досвід. Поки допустити тебе до нашого гурту, ми повинні були взяти на увагу твій вік, а не тільки твою, хоч і велику, вченість. Життя навчить тебе, що молодість, шляхетність, людяність — це наймення ворогів. Знай, що з цитованих тобою слів простачки могли б черпати любов до людини. А хто любить людину, той Бога не любить.

ЛЯВЕНЮ (лагідно): А все ж, Син Божий схотів стати людиною...

ІНКВІЗИТОР (звертається до Кошона): Отче єпископе, відкликаючись до вашої влади, як голови цих нарад, я вимагаю звільнити насьогодні нашого молодого асесора від його обов'язків. Після засідання я поінформую вас, яких заходів думаю вжити проти нього. (Раптом кричить): Проти нього і проти будь-кого! Бережіться! Ви знаєте, що для нас нема зависоких голів! Я виступив би і проти себе самого, якби Бог допустив, щоб я згрішив. (Хреститься з повагою і кінчає): Хай же милосердний Господь збереже мене від цього... (Повіяло жахом).

КОШОН (з безсилим жестом, до Лявеню): Вийди, брате Лявеню...

ЛЯВЕНЮ (перед виходом): Пане Інквізиторе, я зобов'язанаий до послуху вам і отцеві єпископові. Відходжу... Мовчу... Благаю тільки Господа нашого Ісуса Христа: коли ви опинитесь на самоті перед Його обличчям, хай він склонить вас узяти на увагу крихкість ось цього вашого малого ворога...

ІНКВІЗИТОР (не відповідає, поки Лявеню не вийшов, а тоді говорить спокійно): Чим крихкіший наш ворог, чим він чистіший і невинніший — тим він небезпечніший. (Звертається до Жанни): Перший раз, коли ти почула голоси, тобі ще й п'ятнадцяти років не було. Вони сказали тобі тільки: "Будь доброю і ходи часто до церкви"?

ЖАННА: Так, вельможний пане.

ІНКВІЗИТОР (з єхидною посмішкою): Аж до цього моменту в твоєму випадку не було нічого надзвичайного. Його Ексцеленція вже сказав тобі: наші архіви заповнені звідомленнями священиків, що в такому то селі якась дівчинка чує голоси. Ми на це не зважаємо. Дівчинка спокійненько проходить свою кризу містицизму разом з дитячими недугами. Коли ця недуга затягнеться поза час дозрівання, дівчина переважно стає монахинею. Іншого разу недуга припиняється раптово: дівчина виходить заміж. А коли з'явиться дітлах, що з вереском чіпляється до її спідниці, — тоді ми вже спокійні, які то голоси вона чутиме в майбутньому. Але в тебе воно тривало далі. І ось одного дня голоси сказали тобі щось інше. Щось точно окреслене і — як на небесні голоси — цілком особливе.

ЖАННА: Що маю врятувати французьку державу й прогнати англійців.

ІНКВІЗИТОР: Твій батько був заможний. Селянська праця не була тобі неприємна?

ЖАННА: Я дуже любила пасти овець. Але не була пастушкою — як ви всі мене тут називаєте. (Випростовується з наївною гордістю): Я хазяйська дочка!

ІНКВІЗИТОР (посміхається на цю дитячу наївність): Отож ти була дівчинка заможна й щаслива, а про недолю Франції знала тільки з балачок при кужелі. А все таки одного дня ти відчула, що мусиш вирушити з рідного села.

ЖАННА: Так мені веліли голоси.

ІНКВІЗИТОР: Ти відчула, що маєш перейняти на себе недолю й терпіння ближніх твоїх. І ти вже збагнула все заздалегідь: що похід твій буде славетний, хоч і короткотривалий, і що після коронації твого короля ти опинишся там, де ти ось опинилася, тобто оточена нами, біля того кострища, що жде на тебе, готове до підпалу, на базарному майдані...

ЖАННА: Голоси сказали мені, що буду спіймана, а потім визволена...

ІНКВІЗИТОР: Визволена!.. Окреслення саме відповідне для небесних голосів. Ти ж здогадалася — правда? — що вони розуміли під словом "визволена". Смерть, очевидно. Адже смерть визволяє. А все таки ти вирушила в дорогу, не зважаючи ні на батька, ні на матір, ні на будь-які перешкоди.

ЖАННА: Я мусіла. Хай би в мене було сто батьків і сто матерів, і хай би я стерла ноги до колін — я пішла б.

ІНКВІЗИТОР: Щоб допомогти землячкам у їхніх шкурницьких зусиллях стати власниками землі, на якій вони вродилися і яка, на їхню думку, належить їм.

ЖАННА: Не могла бути така воля Божа, щоб англійці плюндрували, грабували й мордували на нашій землі. Коли підуть собі геть за море, то там — на своїй землі! — будуть також дітьми Бога. І я не піду туди й не чіпатиму їх.

ПРОМОТОР: Зарозумілість! Пиха! Чи не краще було б сидіти і далі з голкою та кужелем біля матері?

ЖАННА: Мене чекали інші справи, вельможний

пане. До жіночих робіт завжди знайдеться доволі жінок.

ІНКВІЗИТОР: Якщо в тебе були такі безпосередні стосунки з небом, то ти легко могла дійти до висновку, що твої молитви вислуховуються там нагорі з особливою ласкавістю. Чому ж тоді не прийшла тобі думка найпростіша і для тебе, як дівчини, найвідповідніша, а саме: життям, сповненим молитви й покути, виблагати в Бога, щоб Він сам прогнав англійців?

ЖАННА: Господь Бог вимагає насамперед дії. Віра без діл мертва, як сказано. Молитва це тільки додаток. Тож воліла я вияснити Карлові, як треба атакувати. Це простіше. І він повірив мені. І вельможний Дінуа також повірив. І Ля Гір, і Ксантрей — мої любі забияки. Гей, мали ж ми кілька чудових боїв. Як гарно було нам, коли ми вирушали раннім ранком, у дружньому гурті, халява при халяві...

ПРОМОТОР (пристрасно): Вирушали, щоб убивати!

КОШОН (лагідно): Війна тобі подобалась, Жанно.

ЖАННА: Так, це один з гріхів, за які проситиму в Бога прощення. А ввечері, на побоєвищі, я плакала, що в цій веселій ранішній забаві полягло стільки нещасних...

ПРОМОТОР: А зранку на другий день починала наново.

ЖАННА: Така була воля Божа, поки хоч один англієць залишався у Франції. Це, здається, ясно: насамперед роботу треба виконати, он що! Але ви люди вчені й забагато думаєте. Тому вам важко зрозуміти цілком прості речі...

КОШОН: Схаменися, Жанно, і віддай себе на милість своєї Матері. Церква зважить тягар твоїх гріхів і звільнить тебе від муки осуджувати себе саму. Ні про що вже не мусітимеш думати. Відбудеш важчу чи легшу покуту і нарешті матимеш бажаний спокій.

ЖАННА (після хвилини мовчання): У всьому, що стосується віри, піддаюся Церкві. Але того, що я вчинила, не відречуся ніколи!

ІНКВІЗИТОР (вибухає): Чи чуєте, панове?! Чи бачите, як підіймає голову людина, немов хижа гадюка, ладна вразити нас смертельним ударом! Тепер розумієте, кого судите? А чи, може, ті небесні голоси і вас оглушили?! Ви вперто шукали якогось диявола, що нібито заховався за ними. Якби ж то про диявола йшлося! Його справу ми б вирішили швидко. Але людина, людина ясна і спокійна, — ось що тривожить мене в тисячу разів більше! Гляньте на цю людину! Ось вона, закована в кайдани, обеззброєна, покинута всіма і не така то вже впевнена — правда, Жанно? — чи ті голоси, які так уже давно мовчать, чи вони й справді будь-коли до неї промовляли. А чи кориться ця людина? Чи принаймні просить, щоб ті голоси знову до неї обізвались і шлях їй показали? Ні! Вона знову схоплюється до боротьби, серед нелюдських мук, під побоями й зневагами, терпить, як німа звірина, на мокрому барлозі в брудному льоху — задивлена в образ власної незламности, (грімко), яка є для неї єдиним правдивим Богом! Ось що мене лякає. А людина вперто відповідає — повтори, Жанно, ти аж дрижиш, щоб відповісти: "Того, що я вчинила..."

ЖАННА (докінчує спокійно): ... не відречуся ніколи!

ІНКВІЗИТОР (повторює, кривлячись від ненависти): "Того, що я вчинила, не відречуся ніколи!" Чи чуєте ці слова, мої панове, слова, якими всі вони споконвіку кидали нам у вічі на кострищах, на ешафотах, у камерах тортур? І так само зухвало вони повторюватимуть ті слова у віки-вічні, бо ж у віки-вічні триватиме нагінка на людей. І хоч які могутні ми колись станемо — у тій чи іншій формі — і хоч як безжально чавитиме людей Ідея, і хоч яка сувора й прецизна буде її організація й поліційна система, — то завжди існуватиме людина, яку треба буде переслідувати. Її спіймають, її уб'ють, але навіть у хвилині смерти людина зневажить всесильну Ідею через те одне тільки, що, не спускаючи вниз очей, скаже "Ні!" (Дивиться з ненавистю на Жанну, сичить крізь зуби): Нахабне кодло!! (Повертається до трибуналу): Навіщо допитувати її далі? Ви ж одержите від неї завжди ту саму відповідь — відповідь людини: "Те, що я зробила, — моє, і ніхто в мене цього не відбере! Ніколи я цього не відречуся! Ви можете щонайбільше вбити мене, чи катуваннями видобути з мене безладний крик, але примусити мене сказати "так" — не сила ваша!" (Кричить до суддів): Панове судді! Всякими способами, яку б ціну людство за те не заплатило — ми мусимо навчитись видобувати з людини оце слово "так". Бо якщо Ідея опанує ввесь світ, їй завжди загрожуватиме смертельна небезпека, поки існуватиме хоч одна незламна людина. Ось чому я домагаюся анатеми на Жанну, усунення її з Церкви й видачі світським чинникам, щоб визначили їй кару. (До Жанни): Бліда це буде перемога над тобою, Жанно, але нарешті замовкнеш...

Переклад В. Мироша

ОПРАВЛЕНІ РІЧНИКИ ЖУРНАЛІВ

"НОВІ ДНІ"

Кожен річник окремо, гарна полотняна оправа із золотим тисненням, разом 432 сторінки друку.
Ціна за річник 5.00

"СОНЯШНИК"

Два річники в одній книжці (роки 1956-1957), 440 сторінок друку, у гарній полотняній оправі, золоте тиснення, ціна книжки 6.50

За один річник, 220 сторінок друку, гарна полотняна оправа, золоте тиснення, — ціна за книжку 4.50

Купіть для вашої дитини річник "Соняшника" — матимете найкращу дитячу книжку з різноманітним матеріялом, з багатьма ілюстраціями, чимало з яких виконані у двох кольорах, написана гарною мовою, сучасним правописом. Річник "Соняшника" позбавить клопоту — "Що дати почитати дитині?.."

Купимо чи заміняємо "Нові Дні" ч. 2 (березень, 1950 р.) і ч. 7 (серпень, 1950 р.). Потребуємо цих чисел для поповнення річників.

Адміністрація.

І. Т. РЕБРО

Виразне читання в середній школі

(Закінчення)

Ми говоримо в різних тонах — високому, середньому й низькому. Найчастіше ми користуємось середнім тоном, що для розмови є нормальним. Піднесення тону буває там, де передається радість, захоплення, збудження, бадьорість (мажор). Навпаки сум, зневіра, розчарування, занепад зумовлюють зниження, спад тону, голос іде вниз. Це яскраво можна простежити, аналізуючи вірш Лесі Українки "Давня казка".

Була весна, — весела, щедра, мила, —	
Промінням грала, сипала квітки;	Тон читання ви-
Вона летіла хутко, мов стокрила;	щий середнього
За нею вслід співучії пташки!	
Все ожило, усе загомоніло:	Поступово
Зелений шум, веселая луна!	підноситься
Співало все, сміялось і брниіло, —	
А я лежала хвора і самотна..	Низький тон

Мовна інтонація вкладається звичайно в одну октаву (6 тонів), а в співах діяпозон співака досягає пересічно півтори — двох октав.

Монотон — один із засобів виразного читання. Монотон і монотонність, яка часто зустрічається в учнівському читанні, — поняття не тотожні. Монотонне читання зумовлене нерозвиненим щодо діяпазону голосом учня, невмінням передавати зміст твору за допомогою багатства, гнучкости мелодики мови. Монотоном же користуються майстри художнього читання, бо він надає мові урочистости, величности, поважности, глибини, суворости. Твори трагічного змісту, що читаються в мідному тембрі, часто є матеріялом, придатним для виконання монотоном.

Монотон — читання в основному в одному тоні з невеликим відхиленням (примірно на інтервал великої чи малої секунди) від нього вгору чи вниз. Читання монотоном повільне, важке, з яскравою артикуляцією приголосних і подовженням наголошених голосних.

Монотон відповідає змісту й характеру уривка з повісті "Фата моргана" М. Коцюбинського (останній розділ І част. — "Ідуть дощі"), таким творам, як "Швачка" М. Старицького, "Ряд хаток" В. Чумака та інші.

Темп. Темп складається з двох елементів — звучань і пауз.

Звичайна хиба в читанні учнів щодо темпу — це поквапливість, однакова швидкість протягом усього читаного учнем вірша чи прозового уривка.

Темп доводиться міняти залежно від змісту, структури твору, емоційного забарвлення. Так, вставні речення, авторські слова при прямій мові, ремарки в п'єсах читаємо швидше і зниженим тоном. Так же читаємо надруковане петитом, виноски; низьким тоном і в швидшому, ніж звичайно, темпі робимо пояснення слів і висловів під час читання. Спокійні, розповідні частини твору читаються у звичайному, не швидкому темпі. Коли ми хочемо надати читаному урочистости чи фіксувати на ньому увагу, читаємо повільно. Радість, бадьорість, бурхливі переживання, гнів подаються в швидкому темпі. У тому самому творі доводиться іноді міняти темп залежно від змісту, характеру різних його частин. Так, у наведеній уже поезії "Давня казка" Лесі Українки перші сім рядків читати слід в досить жвавому темпі, а восьмий рядок — у повільному. Показним зразком з цього погляду є вірш П. Г. Тичини "На майдані".

На майдані коло церкви	
революція іде.	
— Хай чабан, — усі гукнули, —	Помірний темп
за отамана буде.	
Прощавайте, ждіте волі, —	
гей, на коні, всі у путь!	
Закипіло, зашуміло —	Пожвавлюється
тільки прапори цвітуть...	до швидкого
На майдані коло церкви	
Посмутились матері:	
— Та світи ж ти їм дорогу,	Повільний
ясен місяць угорі!	
На майдані пил спадає,	
Замовкає річ.	Поступове
Вечір.	уповільнення
Ніч.	й затихання

Тембр. Тембр — характер, забарвлення звука, що утворюється обертонами, себто додатковими до основного тонами. Тембр голосу людини в основному сталий, але все ж відхилення в тембрі бувають: у людини хворої тембр голосу змінюється; неоднакове тембральне забарвлення голосу людини, коли вона перебуває в стані афекту, страху чи, навпаки, в стані радісного збудження. Полохлива, несмілива людина перед старшими від себе щось мимрить під ніс, бадьора, упевнена в собі людина, як кажуть, "говорить басом".

Тембр щільно зв'язаний з мімікою, а ця остання — з емоціями. Щоб перевірити, що це так, ми пропонували такий експеримент: спробуйте наскочити на непідготовлену до цього людину з стиснутими кулаками й лютим обличчям і одночасно лагідно, тепло промовити: "Любий друже!" У голосі відчуємо суворість, грубість, що гармонують міміці, жестам, а не теплоту, не лагідність.

Лише за умови глибокого розуміння змісту твору в читача виникнуть щирі емоції й натуральна міміка, що спричиниться до появи відповідних тембральних забарвлень.

У визначенні кількости тембрів і їхньої клясифікації серед теоретиків виразного читання немає цілковитої спільности думок. Так, наприклад, професор Сладкопєвцев в основному клясифікації тембрів поклав відповідні почуття (тембр радости, гніву і т. ін.), Легуве дав схему значно простішу,

яка, хоч і не є універсальною, все ж зручна для користування.

Ідучи за Сладкопевцем — Легуве, можна подати таку схему тембрів:

	позитивний	негативний
твердий	золотий стальний	мідний
м'який	срібний	оксамитовий

З о л о т и й (мажорний) тембр — урочистий, величний, могутній, гордий, дужий, піднесений, ясний, сильний. Зразками творів, які треба читати в золотому тембрі, можуть бути: "Слово про рідну матір" М. Рильського, "Гримить" І. Франка.

С т а л ь н и й тембр — урочистий, але не радісний, не світлий; загартований, чіткий; у творах такого тембру висловлюється справедливе обурення, завзяття, гнів. Зразками творів стального тембру є: "До молоді" М. Старицького, "Уперед" П. Грабовського.

С р і б н и й тембр — світлий, радісний, яскравий, бадьорий, як і золотий, але без урочистости, могутности, простіший, легкий, граціозний, грайливий, м'який, інтимніший, ніж золотий. Зразки творів срібного тембру: "Арфами", "Гаї шумлять" П. Тичини, "Садок вишневий коло хати" Т. Шевченка.

М і д н и й (мінорний) тембр протилежний золотому — тембр туги, обурення: похмурий, тьмяний, глухий, енергійний. Зразки: "Якби ви знали, ,паничі" Т. Шевченка, "Товаришці на спомин" Л. Українки, "Сілезькі ткачі" Гайне, "Повстання" В. Елана (Блакитного), "Трудівниця" П. Грабовського.

О к с а м и т о в и й тембр (мінорний) — м'який, інтимний, елегійний, журливий, але без відчаю, сердечний, задушевний. Зразки: "Ой, одна я...", "Сонце заходить" Т. Шевченка; "Осінь" ("Висне синє небо...") Я. Щоголова; "Журба" Л. Глібова; "Колискова" Л. Українки.

Є твори, що їх належить від початку й до кінця читати в одному тембрі, але часто доводиться той самий твір виконувати в різних тембрах, якщо окремі частини його мають відмінний зміст і настрої. Прикладом такого твору може бути вірш Т. Шевченка "Огні горять". Перша частина вірша (до слів "Тільки я..") читається в срібному тембрі, а друга — в оксамитному. У вірші П. Тичини "Як упав же він з коня" часто змінюються настрої, а значить, і тембри читання (оксамитовий тембр чергується із стальним).

Підготовка твору до виразного читання, декляамаційна аналіза. Вірші, байки і уривки прози, які даються учням для вивчення напам'ять, потребують особливо дбайливої підготовки, розробки до виразного читання. Щоб учні добре читали текст, треба, перш за все, щоб вони його добре зрозуміли, усвідомили й відчули настрій переживання. Уміння відтворити образ — найголовніше завдання виразного читання. Воно є показником засвоєння художнього твору учнями і в той же час сприяє естетичному розвиткові учнів.

Можна відзначити такі етапи виразного читання: 1. Засвоєння твору (зміст, ідейна спрямованість, композиція, жанр, художні особливості та ін.) — літературна аналіза. 2. Аналіза емоцій, викликаних твором; вироблення своєї оцінки і ставлення до прочитаного. 3. Спеціяльна підготовка тексту: розподіл його на частини, шматки, пункти, мовні ланки; підкреслення наголошених слів (логічні наголоси), встановлення тембрів, інтонацій.

У великій пригоді тут стане складання пляну твору (у віршованих творах визначення мотивів).

Твір, що готується до декляамаційної аналізи, учні заздалегідь записують у робочі зошити з літератури. У тексті й на полях (треба робити досить широкі — 4 — 5 см) доведеться робити відповідні позначення, ставити умовні знаки так: слова, на які падає логічний наголос, підкреслюється поземною лінією, мелодія мови позначається стрілками: рух голосу вгору, рух голосу вниз; на полях ставляться умовні знаки, що позначають силу, динаміку його чи нюанси, за музичною термінологією, швидкість читання (темп), тембр.

Паузи, як про це вже було сказано вище, позначаються сторчовими рисками.

Учні тепер вивчають на уроках співів музичну грамоту, обізнані з елементами теорії музики, тому слушно буде використати музичні скорочені знаки для позначення динаміки (сили звука) й частково темпів хоч би у такому обсязі:
pp (pianissimo) — дуже тихо, **p** (piano) — тихо, **mp** (mezzo piano) — сильніше, ніж **p**; **mf** (mezzo forte) — тихіше, ніж **f**, але голосніше від **p**; **f** (forte) — голосно, **ff** (fortissimo) — дуже голосно,

crescendo (крещендо)	Поступове посилення звука.
diminuendo (дімінуендо)	Поступове спадання сили звука (затихання).

accelerando (ачелерандо) — прискорюючи,
ritenuto — поступово затримуючи, уповільнюючи.

На полях (або в кінці твору) доведеться робити помітки щодо декляамаційної методи, тембру (чи тембрів, якщо за змістом твору треба вдаватися до різних тембрів), інтонування окремих слів чи висловів (інтонаційне забарвлення). Зустрічаються найчастіше такі типи інтонаційних забарвлень: з в у к о н а с л і д н е — рев, грім, шелест, свист, вітер, віє та ін.; о б р а з н е: **Дунай закипів там, здвигнулись Балкани.** Слова "закипів", "здвигнулись" мають образне забарвлення, їх треба прочитати голосно, уповільненим темпом, підкреслюючи наголоси (уповільнюючи на наголошених звуках), міцно, щоб відчулась могутня хвиля, що прокотилась у багатьох країнах під час другої світової війни та після закінчення її; е м о ц і о н а л ь н е: текст, веселий за змістом, читається весело, сумний — сумно і т. ін.

Треба з'ясувати учням не тільки, як треба читати певний твір, а й чому саме треба його так читати (залежно від змісту твору, ідейного задуму автора, жанру та ін.).

4. Після ґрунтовної підготовки — декляамаційної аналізи твору — вчитель знову читає увесь твір, потім читають (з книжки) кращі учні, якщо твір

невеликий, а якщо великий — окремі частини його; деякі місця іноді доцільно прочитати хором (колективна деклямація). У 5, 6 клясах звичайно учні готуються виразно читати твір після опрацювання його в клясі з учителем, у 7 і в старших клясах можна практикувати самостійну домашню підготовку до виразного читання окремих нескладних творів, які й не вивчаються напам'ять.

Зрозуміло, не завжди потрібна всебічна аналіза твору. Часто доводиться фіксувати увагу на окремих сторонах виразного читання — на інтонаціях. Деякі вимоги виразного читання, правда, повинні бути обов'язковими для кожного уроку: а) виправлення вимови (додержування ортоепічних норм, б) виправлення помилкових наголосів, в) виправлення перекручення слів і засмічености мови, г) виправлення дикції.

Помилки учнів при виразному читанні доводиться виправляти спокійно, коректно, але послідовно, наполегливо, твердо.

Виразности, як і культури усної мови, слід домагатися у читанні й у всіх висловлюваннях так само, як ортографічної, пунктуаційної чи стилістичної грамотности на письмі.

У календарних плянах роботи доцільно визначити, які твори буде читати сам викладач (твори, що мають безпосередній вплив, складніші змістом і технікою виразного читання); які твори підготовляються для виразного читання учнями самостійно; намітити матеріял для спеціяльних уроків з техніки виразного читання, матеріял для читання в особах, для хорової деклямації.

ВЕЛИКА МЕБЛЬОВА КРАМНИЦЯ БУРЛАКОВА

KELUINATOR

Великий вибір хатніх і конторських меблів.
Електричні прилади та інше.
Читачам "Нових Днів" — спеціяльна увага і знижка.
BURLACOFF'S FURNITURE
619 Queen St. W.
Toronto, Canada.
Tel. EM 8-6812

Учитель повинен знати й читати напам'ять усі зразки літератури, які за програмою мусять бути вивчені напам'ять учнями.

Зразки деклямаційної аналізи (з оформленням) віршів і байок.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

КОЛИСКОВА

Місяць яснесенький	
Промінь тихесенький	Andante
Кинув на нас.	P
Спи ж ти, малесенький,	ritenuto
Пізній бо час.	
Любо ти спатимеш,	
Поки не знатимеш,	
Що то печаль;	
Хутко прийматимеш	
Лихо та жаль...	
Тяжка годинонька!	
Гірка хвилинонька!	
Лихо не спить...	Бринять нотки суму
Леле, дитинонько!	
Жить — сльози лить.	
Сором хилитися,	
Долі коритися!	Голос мужніє,
Час твій прийде	набуває твердости.
З долею битися —	Дикція чітка
Сон пропаде.	
Місяць яснесенький	
Промінь тихесенький	Як і I купл.
Кинув на нас...	
Спи ж ти, малесенький,	ritenuto
Поки є час!	

Після читання вірша й літературної його аналізи учитель переходить до аналізи деклямаційної, що тісно пов'язується з ідейним змістом і художньою формою твору.

З'ясовуються перш за все характерні ознаки колискових пісень, віршів: лагідність, ніжність, ласкавість, теплота. Ці риси зумовлені змістом твору: ніжним ставленням матері до дитини.

Зважаючи на зміст, характер вірша, встановлюємо, що читати його належить співуче (наспівною методою): у повільному темпі, розтягаючи вимову голосних, особливо наголошених, м'яко вимовляючи слова, зокрема епітети з пестливими суфіксами — "яснесенький", "тихесенький", "малесенький".

Сила голосу в читанні — **mp** і **p.**

Тембр читання вірша срібний з відхиленням у 3 строфі до оксамитового.

У 4 строфі голос мужніє, набуває твердости, звучання посилюється, дикція стає чіткішою; все це відповідає змістові строфи — заклик до боротьби за нове, світле життя, засудження покори, інертности, байдужости.

Після деклямаційної аналізи вірша доцільно подати його в музичному оформленні (музика Я. Степового) — проспівати його перед клясою і вказати на відповідність музичних засобів засобам літературним і деклямаційним. Музика посилює емоційний вплив.

Готуючи вірш до вивчення напам'ять, звертаємо увагу, отже, на такі моменти виразного читання:

деклямаційна метода, тембр, сила голосу, м'яка й тверда вимова приголосних, інтонаційне забарвлення слів, темп.

Вірш П. Г. Тичини "Наша слава". Ідейний зміст цієї поезії найкраще можна донести до слухача, обравши для деклямування його ораторську деклямаційну методу: виконавець промовляє перед авдиторією, як оратор. Тембр читання (золотий) допоможе виявити, передати почуття радости, захоплення, піднесення. Читати слід голосно, особливо речення окличні, яких тут дуже багато. Звернути увагу на правильне додержання інтонації в окличних реченнях, зокрема на різке піднесення голосу в наголошених словах, помітивши його стрілочкою.

Слова, що повторяються ("сонце! сонце!" і ін.), читати не однаковою силою голосу: перше трохи тихіше, друге — голосніше (підкреслюємо відповідно одною й двома лініями). Читати вірш треба в теситурі високій (на високому реґістрі), чіткою і підкресленою дикцією.

Т. Г. Шевченко "І золотої й дорогої". Роздумами про тяжку долю убогого селянського хлопчика-сироти за часів кріпацтва й глибоким співчуттям до знедоленої дитини пройнятий цей автобіографічний вірш великого поета. Щоб передати характер поезії, обираємо оксамитовий тембр читання: лагідно вимовляємо слова (м'яка дикція), підкреслено щодо сили голосу й інтонаційного забарвлення читаємо характерні для поезії епітети й тавтологічні вислови: "одно-однісінькe" (підкреслення самотности, бездоглядности хлопчика), "волі, святої воленьки".

Звертаємо увагу на численні заноси у вірші і правильне виконання пауз, мелодії голосу на них.

Велику ролю відіграє тут психологічна пауза в реченні: "... і колись, щоб він не плакав, не журивсь, щоб він де-небудь прихиливсь, то /// оддадуть у москалі".

Темп читання повільний.

Звертаємо увагу на міміку, яка б відповідала змістові поезії. Використовуємо ілюстрацію до цього вірша — малюнок художника Їжакевича. (Цей малюнок був друкований у "Нових Днях" і в "Соняшнику". Ред.). Малюнок посилює враження від вірша й відповідно настроює читця.

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ, ГОРИ ЧОРНІЮТЬ

Сонце заходить, гори чорніють,	Присудки в прямому
Пташечка тихне, поле німіє,	порядкові наголошені
Радіють люди, що одпочинуть.	
А я // дивлюся і серцем лину	Психологічна пауза
В темний садочок на Україну;	Жвавіше
Лину я, лину, думу гадаю,	Повільніше,
І ніби серце одпочиває.	затихаючи
Чорніє поле, і гай, і гори,	Під наголосом
На синє небо виходить зоря. —	однорідні підмети
Ой зоре, зоре! — і сльози кануть.	в непрямому порядкові
Чи ти зійшла вже і на Україні?	
Чи очі карі тебе шукають	
На небі синім? Чи забувають? ///	Довга пауза
Коли забули, бодай заснули,	
Про мою доленьку // щоб і не чули.	Психологічна пауза

Важкі умови життя поета на засланні викликають у нього гнітючий настрій і одночасно згадки про рідний край, який він безмежно любить. Чудовий, лагідний пейзаж літнього вечора, яким починає поет поезію і який треба прочитати лагідно, ніжно, світло, співуче (рядки широкі), себто в срібному тембрі, за принципом контрасту посилюють тугу поета за рідним краєм, відчуття відірваности від нього, що висловлені в другій половині вірша (від слів "Ой зоре, зоре!").

Цю останню частину треба читати в бархатному тембрі.

Після довгої паузи (після риторичних питань, виголошеним болем), іде читання повільне, поступове затихання, що відбиває настрій поета.

І. Я. ФРАНКО

КАМЕНЯРІ

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
Безмірна, та пуста і дика площина,
І я, прикований ланцем залізним, стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі // тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло / життя і жаль порили,
І в оці кожного горить любови жар,
І руки в кожного ланці, мов гадь, обвили,
І плечі кожного додолу ся схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

І в кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам згори, як грім, гримить:
"Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас! Зносіть і труд, і спрагу, й голод,
Бо вам призначено скалу оцю розбить".

І всі ми, як один, підняли вгору руки,	Прискорюючи
І тисяч молотів / о камінь загуло,	й посилюючи
І в тисячні боки / розприскалися штуки	Повільніше,
Та відривки скали: ми з силою розпуки	виділити слово
Раз по раз гримали о кам'яне чоло.	"гримали"

Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий,	Алітерація
Так наші молоти гриміли раз у раз:	на р
І п'ядь за п'ядею / ми місця здобували;	
Хоч не одного там калічили ті скали,	
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.	

У перших двох куплетах вірша Франко намалював похмуру картину, що символізує невимовно тяжкі умови життя робітничої кляси в капіталістичному суспільстві. Щоб відтворити цю картину в читанні, треба вдатися до мідного тембру: читати на низькому реґістрі, надати інтонації похмурого забарвлення — читати приглушеним голосом, важко, повільно, монотоном, крім таких слів, які треба підкреслити посиленим логічним наголосом:

"дивний сон" (незвичайний сон!), "височенною гранітною скалою" (дуже високою). У наступних строфах висловлено заклик до революційної боротьби проти світу експлуатації й незламну віру поета в перемогу трудящих, тому й звучання вірша повинно змінитись: тут перейдемо до тембру стального. Могутній голос, що лунає згори ("Лупайте сю скалу...") передаємо не криком, а тихо, але з великою експресією, зібраним голосом, опертим на дихання, щоб справді склалось враження, що це лунає могутній голос, але десь здалека. Таке читання далеко більше імпонуватиме, ніж крик.

Т. Г. Шевченко "Мені однаково". За змістом вірш поділяється на дві частини. У І частині автор підкреслює цілковиту байдужість до власної долі. Читати, отже, належить ці рядки повільно, з сумом, байдужністю, з м'якою дикцією, близько до монотону, виділити лише слово "однаковісінько", що особливо яскраво підкреслює самозреченість поета.

У вислові "На нашій — не своїй землі" вимовляємо з гіркою іронією "не своїй".

Читання другої половини різко змінюється: темп пожвавлюється, сила голосу зростає (крещендо). Останній рядок ("Ох, не однаково мені") читаємо зворушливо, бо це — крик наболілого серця, вислів невимовної любови поета до рідного краю.

Загальне зауваження до читання віршованих творів. У деяких читців помітна тенденція при читанні віршованих творів "опрозовувати вірші", ламати ритм, нехтувати музику вірша на догоду логічній виразності. У свій час (двадцяті роки) у читанках навіть друкували вірші, як прозу, — в рядок. Таку тенденцію слід категорично відкинути. Віршова мова відрізняється від прозової, і ці її специфічні особливості треба не приховувати, а відбити при читанні: підкреслювати ритм, робити паузи в кінці віршованих рядків, де й нема ніяких розділових знаків (музичні паузи), цезури, чітко виявляти ритм, особливо тоді, коли на слово падає логічний наголос, а треба відзначити, що в багатьох випадках під риму ставляться слова, які несуть змістове навантаження. Між строфами треба робити значні паузи, тривалість яких залежить від змісту строф. Звичайно, не можна припускати і надмірного "рубання", скандування віршів.

Уже було сказано, що виразно можуть бути прочитані ті твори, які читець цілком усвідомив і пережив. На жаль, досить часто твори, особливо віршовані, ліричні, читаються не лише в школі, а й працівниками мистецтва (з естради, радіом) не так, як треба. Основна хиба в читанні — зайва афектація, штучний патос. Не відчувається щирости, глибини в такому читанні, йому властиві формалізм, штамп.

Особливо чуйно треба ставитись до читання творів ліричних, намагаючись проникнути в почуття творця, глибоко усвідомити зміст твору, підтекст.

Байка. Віршована (ритмічна) побудова байки специфічна: у ній немає точного розміру, рівної кількости стоп у рядках, строфічної будови. Ця структура байки виявляє тенденцію відбити гнучкість і жвавість побутової розмовної мови.

Читання байок привчає до живої мови і побутових фразеологізмів, до вільнішої розстановки пауз, жвавого перегуку голосів у діялозі, широкого вживання питальних і окличних інтонацій.

Виконувати байку треба у формі розповіді, уміло використовувати паузи, але все ж і при цьому зберігати її метричну побудову.

Для прикладу наводимо аналізу однієї з байок Л. І. Глібова "Щука".

Говірна деклямаційна метода найбільш відповідає змістові і характерним особливостям байки, відтворює розмовну побутову мову. Теситура середня, діяпазон ширший, ніж при читанні ліричних творів. Вдала мовна характеристика персонажів байки відтворюється інтонуванням. Репліка Лисиці "дозвольте і мені, панове, річ держать" промовляється улесливо, вкрадливо: тихим голосом, відкритим звуком, з єхидною усмішкою на устах. І далі: "Розбійницю таку не так судить годиться..." — удавано суворим тоном, у підтексті якого читач відчуває захист хижої Щуки, кругову поруку.

Простакуваті судді охоче загукали: "Розумна річ!" Ця репліка читається низьким грубим голосом, з простодушністю, яка межує з дурністю. З іронією читаємо те місце байки, де автор називає склад суду: "На той раз суддями були: якіїсь два Осли, одна нікчемна Шкапа та два старенських Цапа, — усе народ, як бачите, такий добрячий та плохий..." Акцентуємо епітети "добрячий", "плохий". Таємничо, по секрету, ніби сусідові на вухо, читаємо "А чутка у гаю була така" і далі до слів "Чи справді так було..." Вставне речення, взяте в дужки (Хто ворогів не мав), читаємо ніби між іншим, обниженим голом і швидше. Видержуємо психологічно паузу в реченні: **І щуку — // кинули у річку.**

Викладаючи, хоч і дуже не повно, основні, найважливіші прийоми й поняття виразного читання, застосовувані нами в середніх школах міста Полтави, ми певні, що піднесення культури читання (виразного читання) сприятиме звичайно і піднесенню культури мови і культури учнів взагалі. Тому вважаємо цю роботу неодмінною для загальноосвітньої школи. Безперечно її слід у ширшому масштабі й глибше вести в педагогічних училищах та на мовно-літературних факультетах педінститутів та університетів.

("Українська мова в школі",
ч. 6, листопад-грудень, 1958, Київ)

Приймається передплата на дитячий місячний журнал

СОНЯШНИК

Журнал має 20 сторінок друку, багато ілюстрацій, друкується на гарному папері, кольоровий друк.

Передплата на рік:
Канада — 3.00 дол., США — 3,50 дол.,
Австралія й Англія — 20 шіл.
Ціна окремого числа — 30 центів, в Англії й Австралії — 2 шіл.

Замовлення і все листування слати на адресу "Нових Днів".

Вадим СВАРОГ

ДОРОГИ, ЩО НЕ ВЕДУТЬ НІКУДИ

Хоч українська еміґрантська література твориться буквально в самому центрі західного світу, проте на недавньому з'їзді наших письменників у Нью-Йорку, скликаному групою "Слово", яскраво бракувало доповіді про нинішню ситуацію в західній літературі. Чи може бути красномовніший доказ нашої провінційности?

Щоправда, мюнхенська "Українська літературна газета" західним письменством цікавиться і навіть вельми. Але ті читачі, які схотіли б скласти собі більш-менш об'єктивне й вичерпне уявлення про новочасну західню літературу, читаючи "Українську літературну газету", були б дуже розчаровані — насамперед тому, що наших провінціялів з "УЛГ" у цій літературі цікавить сугубо "модерне", тобто наймодніше, найкрикливіше, найпретенсійніше, а значить і найдешевше.

У жовтні минулого року в "УЛГ" був уміщений дуже цікавий лист із Парижу, автор якого характеризує наймоднішу нині течію у французькій літературі:

"Молоді французькі письменники просуваються вперед від тієї точки, на якій зупинився сюрреалізм. Вони стараються пробитись до тих глибоких основ людського буття, які знаходяться позад психології, позад того, що Фройд назвав "несвідомим буттям" — туди, звідки психологія виходить, де вона корениться".

Світ уже багато разів чув обіцянки молодих дилетантів із кіл самохвальної богеми проникнути в потойбічний світ та відкрити якісь езотеричні таємниці. Вся біда в тому, що для таких досліджень у цих молодиків немає ні життєвого росвіду, ні фахової освіти. Найгіршим компасом для мандрівок у потойбічний світ є роздуте Еґо. Але довідаймось більше про нову моду:

"На грані між сюрреалізмом і цією новою школою, яка ще не має назви, стоїть Андре П'єр де Мандіярґ, автор віршів у віршах і прозі, при чому останні часто згромаджуються в нього в "роман" — в ряд властиво мало чим пов'язаних між собою майстерних описів його фантастичних видив, часто повних своєрідного настрою".

Як бачимо, нічого засадниче нового в цьому "суперсюрреалізмі" немає. Це та ж сама, що не від учора почалася, втеча від реального світу в примарний світ фантастичних видив, викликаних або шизофренією, або якимись наркотиками. Але читаймо далі:

"Романістка Н. Саррот у своїй книзі "Портрет невідомого" описує складні взаємини між батьком і дочкою, в яких нахил до кровосуміші відограє чималу, хоч і невиразну ролю. Саррот показує облудну зовнішність поведінки людей і їх слів, головним результатом яких — якщо не свідомою метою — є маскувати справжню людську суть — якусь безлику духову протоплазму, хаотичну суміш неясних, але владних потягів та спонук, лютих відштовхувань, несвідомих поривань, які переплітаються між собою в якісь дикі, шалено-безформні клубки, що безцільно й безвихідно кидаються в незнаному напрямі, мов сліпі зародки підводних гадів".

"У творі Саррот немає ніякої чіткости в зображенні окремих осіб, які майже зливаються в загальній масі... Можна розрізнити лише дві дійові особи: зовнішню істоту, істоту поверхні, яка лицемірно говорить загальниками, і багатообличне та багатолапе чудовище, яке під нею копошиться...

... У романі С. Беккета — безперервний "внутрішній монолог", позбавлений фабули та логічного зв'язку... схвильований вилив якогось "я", майже нечленоподільний зойк його, що борсається, заплутане в протиріччях, що шукає виходу, але не знаходить його, що лише туманно усвідомлює, в чому річ і в чому полягає перешкода. Часами це "я" доходить до межі цинічно-холодного, якогось павукового, липкого розпачу, але часами його виливи сповнені свіжим відчуттям могутньої і похмурої природи".

Яким же шляхом дійшла французька література до цієї шизофренії, до цих фантастичних кошмарів, які перевершують навіть ті кошмари, що навідували Кафку?

Еволюційні процеси в літературі надзвичайно складні. Ті рухи, що, здавалося б, давно вже вмерли, часто відроджуються, пристосовуючись до нової доби. Вплив певного літературного руху може знову стати відчутний через кілька сторіч. Так, медіовалізм, тенденції середньовічної літератури, включаючи й її містицизм, занедбані з часів ренесансу, оживають, щоб надихнути романтиків початку 19-го сторіччя.

Щоб зрозуміти тло новочасної західньої літератури, треба пригадати насамперед спадщину, залишену новим часам літературою минулого, передусім, минулого сторіччя.

***

Обмежені розміри журнальної статті не дозволяють мені більш-менш докладно торкнутися таких, напевно, досить відомих читачам літературних шкіл попереднього сторіччя, як романтизм — з такими його особливо характерними представниками, як Тік, Новаліс, Колрідж, Кітс та інші; реалізм, що пишався творами Стендаля, Фльобера, Бальзака, Діккенса, Достоєвського, Турґенєва, Толстого і т. д.; натуралізм, представлений Золя, Гольцем, Доде, Мопассаном тощо. Ці школи в тій чи іншій мірі репрезентовані і в сучасній літературі. Але придивімося трохи ближче до тих течій, які були найбезпосереднішими попередниками того, що ми нині називаємо розпливистим терміном "модернізм".

Химерні оповідання німця Е. Т. Гофмана й американця Е. А. По посіяли те зерно, з якого почав рости особливий різновид романтизму — надзвичайно штучний, хворобливо інтроспективний і "первертний", збочений. Ця течія згодом одержала назву "декаданс", тобто "занепад". Вона обіймає кілька підтечій, тенденції і тематика яких дуже схо-

жі та характеризуються тим, що пов'язують кохання й смерть, утіху й біль та виявляють нездоровий інтерес до примар, трупів, тортур тощо.

Усі ці тенденції існували ще в так зв. ґотичному романі 18-го стор.; в 19-му сторіччі в центрі цього руху були твори француза Ш. Бодлера, який, сам зазнавши впливу По, впливав потім на всю французьку поезію аж до кінця сторіччя.

Подібними щодо тону, але ще більш невротичними були п'єси й романи шведа А. Стріндберґа. Його дивовижно хаотичні драми справили великий вплив на експресіоністичну школу на початку нашого сторіччя. Значними постаттями в декадентській літературі були також "войовничі естети" французький романіст К. Гюісманс і англійський белетрист та драматург О. Вайлд.

Інша літературна течія минулого сторіччя, багатьма аспектами пов'язана з декадансом — це символізм. Вихідною точкою цієї школи було відкинення реалістичної літератури, нібито породженої "буржуазно-капіталістичним матеріялізмом". "Передчуття" цієї школи можна знайти ще в творах англійських "прерафаелітів", у французькій школі "парнасців" — естетичного бунту, на чолі якого були Леконт де Ліль, С. Малярме, Х. М. Ередія, П. Верлен та інші.

Символісти прагнуть усунути з поезії оповідь, експозицію, дидактику. На світогляд символістів основний вплив зробили погляди неоплатоніків, неокантіянців, Шопенгауера та Ніцше.

Особливо глибоким був вплив песимістичної філософії Шопенгауера, яка проголосила перевагу інтуїції над свідомістю. Естетичні погляди Ніцше являють собою поглиблення естетичної теорії Шопенгауера й базуються на інтуїтивізмі та ірраціоналізмі.

Оголошуючи єдиним критерієм пізнання внутрішній душевний досвід та містичні прозріння й ірраціональні відчуття, символісти висувають, як свій художній метод, "надхненний здогад". Для символістичної поезії характерна затемненість поетичної мови. Способом вислову абстрактної або містичної ідеї, "таємної сутности", має бути символ — як натяк, за допомогою якого свідомість читача має проникнути в царини невимовної ідеї, що хвилювала поета.

Основний принцип символістичної поетики — полісемантичність поетичного слова, багатозначність розумінь. Слово відривається від конкретного, відчутного й перетворюється на умовний знак, абстраґований гієрогліф, що означає якусь містичну суть. Метафора, яка руйнує предметне й логічне значення слова, нібито дозволяє втілювати в поезії ірреальні й метафізичні теми.

У поезії символізму є значні елементи декадансу: культ форми заради неї самої, одержимість чуттєвими й еротичними відчуттями, "естетика потворности", апологія смерти, екзотизм. Під значним впливом французьких символістів був ряд найвидатніших поетів нашого сторіччя — Т. С. Еліот, Р. М. Рільке й інші.

Психоаналіст З. Фройд своїм ученням про важливість підсвідомого для формування людських мотивів та про ролю репресованого сексуального елементу в людській діяльності промостив дорогу для ще одвертішого трактування еротичних тем у літературі. Невдовзі сексуалізм став літературною модою.

Криза західньої культури, крах багатообіцяючих ідей, економічні недуги, жахи першої світової війни, сталінщини, гітлерівщини й другої світової війни та жалюгідний стан світу привели одних авторів до цинізму, до зневіри в людині й зневаги до неї та до всіх альтруїстичних ідей, інших — до бажання геть утекти від реального світу, третіх — до своєрідного прометеанства, шукань виходу з тих недуг і парадоксів, у яких заплуталося людство. Але багато молодших авторів пишаються своїм цинізмом і релятивізмом.

Перша половина цього сторіччя була в західній літературі добою особливо інтенсивного експериментування — подеколи цікавого, навіть захоплюючого, щось обіцяючого, але й часто безглуздого, навіть шкідливого. У ці часи серйозні письменники намагалися дослідити межі мови, форми, психології, вартостей; старалися заглянути в темні закутини людської душі, в соціяльні й політичні сфери.

Основною рисою цих літературних експериментів є намагання знайти "універсалії" людської натури та естетичні реакції, однакові для всіх людей. Шукаючи й зображуючи "базове" в людях, письменники беруть свій матеріял із часто неперетравлених як слід Фройдіянських тез, з екзистенціяльних переживань, з постуляту про вроджену порочність людської природи, з фактів нудної і еґоїстичної мілкости людей та з почуття марности людського існування.

Кожному, бодай поверхово знайомому з західньою літературою, читачеві впадає увічі надзвичайна різноманітність її в нашу добу. Власне, немає жодної школи чи тенденції, про які можна сказати, що вона типова для цієї літератури. В історії західнього письменства ще ніколи не було такої кількости різних рухів, течій, шкіл і груп. Ця різноманітність тенденцій є, безперечно, лише аспектом дуже великої розмаїтости в соціяльному розвитку. Двадцяте сторіччя, не маючи панівної соціяльної філософії, не може сподіватися й одностайности в літературних ідеях.

Треба зокрема відзначити, що досить гучна меншість авторів нашого сторіччя виявляє виразні тенденції обскурантизму й езотеризму. Література мабуть, ніколи не була головним об'єктом інтересу широких мас населення, але й ніколи досі література не писалася ще для такого малого кругу "знавців", як нині. П'єси В. Гюґо чи Шекспіра, напевно, дивився значно більший відсоток людности, ніж та публіка, що нині читає твори Еліота чи Джойса.

У цій статті я не претендую на скільки-небудь усестороннє охоплення такої широчезної теми, як західня література двадцятого сторіччя. Я можу лише побіжно торкнутися найголовніших течій і то тільки в дуже загальній формі, згадати лише найвідоміших письменників та їх найвиразніші тенденції.

Основним завданням цієї статті є висвітлити насамперед неґативні явища в сучасній літературі — в популярному викладі для читачів, не дуже "підкованих" у літературознавстві. Це значить, що я дозволю собі висловити й свої оцінки тих чи тих

літературних фактів, навіть рискуючи подеколи повторятися.

У сучасній літературі Заходу далеко не все неґативне. Навпаки, вона дала й багато літературних творів, вартість яких непроминальна. На жаль, у цій статті я можу лише побіжно згадати про деякі позитивні літературні факти, відкладаючи детальніший розгляд їх на пізніший час.

***

Тенденція до зневажання людини, яка в основному характеризує новочасну літературу, розвиваючись іздавна на багатьох і різноманітних стежках думки та виразу, дійшла свого апогею в творах таких, наприклад, авторів, як Луіджі Піранделло, Вільям Фолкнер, Джеймс Джонс, називаючи лише небагатьох.

Піранделло, досліджуючи психологічні переживання своїх персонажів, із жорстоким гумором показує, як безнадійно відірвані від реальности їхні мілкі думки та емоції. Не можучи справитися з реальністю, вони не можуть бути й щирими та чесними. Вони животіють у примарному світі дріб'язкових ілюзій, з яких не можуть та, власне, й не хочуть виплутатись.

Згідно з модною "новою психологією", людська поведінка характеризується брехливістю. Російський філософ, дуже близький до екзистенціялізму, Бердяєв говорить, що "брехня відограє в людському житті величезну ролю. Сучасний світ потопає у фальші... Люди живуть у страху; брехня є їх оборонним механізмом і структура їх свідомости деформована фактором брехні".

Нещирість, забріханість людей свого часу змальовує й драматург Юджін О'Ніл, чиї твори, напр., "Дивна інтерлюдія", "Сум личить Електрі" та інші являють собою потужну драматизацію психологічного конфлікту між ницістю й мілкістю поверхово-традиційного та потворністю внутрішньо реального. А. Жід у своєму творі "Фальшивомонетники" говорить: "У світі, де всі живуть обманом, найбільший шахрай — це найбільша людина".

Ще раніше гостро атакував лицемірну міщанську мораль Ібсен. У його драмах вона часто набирає форми злобного переслідування талановитих індивідів. "Стовпи суспільства" — це самозакохані й духово мілкі лицеміри, маєток яких побудований працею інших. Але одночасно Ібсен твердить, що й ідеали соціяльних реформаторів такі ж фальшиві, як і мораль буржуазії.

Письменники скаржаться, що в суспільстві, якому бракує духових вартостей, неможливо творити добру літературу. Їх критика людей стає щораз гостріша.

Вільям Фолкнер, виводячи в своїх творах порочні й деґенеративні характери загниваючого аристократичного середовища на півдні США, показуючи його економічну руїну та моральну дезінтеґрацію, підкреслює універсальну порочність усіх людей взагалі.

Подібно до Гемінґвея, Фолкнер дуже полюбляє "аналізувати" еротичні пристрасті та жорстокості і шукати зв'язку між ними. Якщо в Гемінґвея інтерес до брутальности має якийсь ніби хлопчачий характер, то у Фолкнера він — з викрутом і меланхолією, як у Бодлера чи По. Фолкнерові персонажі дуже рідко мають нормальні мотиви. Один, наприклад, кохає свою сестру, другий — імпотентний садист, ще інший "романтизує" над коровою і т. п.

Ерскін Колдвел творить порнографію заради порнографії. Йому подобається вражати читачів, показуючи їм персонажі, позбавлені будь-якої людської пристойности. Його літературна техніка вельми проста. Він збирає гурт деґенерованих сільських жителів і приписує їм цілу серію потворних анормальностей, від яких читачам стає моторошно, при чому розповідає все це байдуже, без найменшого почуття.

Другою лінією мислення песимістів є визнання цілковитої марности людських зусиль. У творах-снах невротика Ф. Кафки, людини, навіженої психозом страху, світ — це безплідна пустеля, де навіть ніде сховатися і де маленькій людині звідусіль загрожують темні й незрозумілі сили.

Персонажі Кафки це люди, обтяжені почуттям якоїсь провини, яка не має нічого спільного з моральним чи теологічним розумінням гріха. Людина винна вже тим, що вона народилася на світ. Вона бачить себе в пазурях сил, над якими не має жодного контролю і мусить бути покарана за вчинки, які вчинила під впливом цих сил.

Кошмарні шукання людини за втраченою безпекою приречені на невдачу, при чому люди навіть не розуміють причин свого лиха. Без універсальних принципів, без моральних законів та почуття напряму людина 20-го сторіччя трагічно заблукала в замішанні соціяльних джунглів нашого часу.

У творі Ґеорґіу "Двадцять п'ята година" його персонаж під час другої світової війни, захвачений масовою машинерією війни, безпорадно кидається від одного людського безглуздя до другого. Після війни він знаходить якусь видимість свободи, загубившись у безликій масі анонімів.

Подібні ж ситуації болючої марности історичних подій знаходимо в творі Н. Мейлера "Голі і мертві", в творі Ірвінґа Шова "Молоді леви" тощо.

***

Інша тенденція в модерній літературі походить від інтроспективного інтересу в психологічному досвіді, в струмі свідомости індивіда.

Багато авторів ще минулого сторіччя почало сумніватися в істотній дійсності "реальности" — як її розуміють реалісти й натуралісти. Для цих письменників "реальністю" є не зовнішня подія в житті персонажу, а внутрішній ментальний процес, який розвивається під час реаґування на цю подію.

Серед засобів, винайдених письменниками для зображення цього внутрішнього життя є: імпресіонізм, "струм свідомости", внутрішній монолог. Ці засоби стали особливо популярні незабаром після першої світової війни. Різні автори користуються ними дещо по-різному, але в основному всі вони виходять із таких передумов:

1) справжнє існування індивіда полягає в його ментальних процесах, а не у зовнішніх подіях життя; 2) ментальне життя звичайної особи — незв'язне, розчленоване, скорше інтуїтивне й асоціятивне, ніж строго логічне; 3) психологічна асо-

ціяція, тобто ментальне поєднання об'єктів, зустрінутих у співставленні, є одним із головних процесів, які формують наше емоційне ставлення до речей. Так, хусточка коханої дівчини нагадує нам саму дівчину, автомобільний гудок завжди нагадуватиме пережиту катастрофу і т. д.

Марсель Пруст — "найтрадиційніший" з усіх авторів, які зображують внутрішнє життя своїх персонажів. Він домагається стилістичної витонченості нескінченним розглядом проблеми з усіх сторін. Але Джойс геть відходить від нормальної синтакси й творить не лише нову літературну форму, але й нову мову. Обидва вони доводять свою літературну техніку до логічної крайности і перевершити їх, навіть скільки-небудь вдало наслідувати їх, — неможливо.

Імпресіоністичні автори, як правило, не мають жодного інтересу до соціяльних, політичних та етичних проблем. Їх цікавить лише одне — як людський мозок реаґує на зовніші подразнення, навіть найтривіяльніші.

Пруст, людина снобістської вдачі і хворобливий іпохондрик, який страждав від задушливих алерґій та жив майже самими ліками й стимулянтами, намагався в масивній серії творів "У пошуках загубленого часу" відтворити переживання свого минулого та переобразити їх у нові естетичні переживання в теперішньому часі. Користуючись реаліями минулого, він творив новий світ уяви, у який намагався втекти від сучасного.

Але світ Пруста для нас несимпатичний. Це світ паразитичного середовища, яке жило лише для задоволення своїх порочних нахилів. У своїх романах Пруст цікавиться різними видами декадансу ще більше, ніж інші автори, трактуючи виродження й смерть, гомосексуалізм в обох статях, садистичну жорстокість та багато інших психічних недуг, включаючи й Едіпів комплекс.

Мовостиль Пруста надзвичайно тяжкий — особливо в мові ориґіналу. Його речення довгі й закручені, часто покривають цілу сторінку й більше. Він може присвятити двадцять сторінок аналізі почуттів, що виникають під час їди тістечка. Головні його недоліки — нездібність чи небажання точно формулювати свої мислі та підтримувати читацький інтерес від абзаца до абзаца.

Великий шум зчинив у літературних колах Джеймс Джойс своїм твором "Улісс", у якому, детально переказуючи "внутрішній монолог" персонажів, відтворив двадцять чотири години життя свого героя. У цьому фраґменті реальности він нібито хотів дати фраґмент чогось вічного й універсального, концентрат усього людського досвіду.

У його літературній техніці панівне місце посідає мова. Він любить уживати екзотичні, архаїчні й чужомовні слова для ефекту та часто вигадує свої власні слова, коли не знаходить потрібних у словнику. Читати Джойсові твори надзвичайно тяжко; для одного з них існує навіть спеціяльний тлумачник. Докладніший розгляд творів Джойса можна зробити лише в спеціяльній статті. Тут зауважу лише, що його герої — дрібні й духово мілкі людці, характерною особливістю яких є те, що вони навіть не вміють мислити і лише дрейфують на своєму струмі свідомости чи вірніше підсвідомости, цим самим уподібнюючись радше до тварин, ніж людей.

Жан Кокто у Франції скандалізував західний світ прославленням імпульсу й інстинкту та зображенням різних перверсій і абнормальностей у своїх творах "Самозванець Тома", "Жахливі діти", "Жахливі батьки". Кокто "безпорівняний" у своєму неґуванні логіки та пристойности й у зображенні людської поведінки, основаної на інстинктах, здебільшого суто тваринних і сексуальних. Його порівнювали з росіянином Арцибашевим, автором аморального "Саніна".

Французький поет Поль Валері висловив свою віру в людський інтелект. Але це інтелект у башті із слонової кости, ізольований від повсякденного життя та зосереджений на "чистій" інтелектуальній діяльності. Наче модерний Платон, він сторониться від "низького" щоденного, світського рівня існування й тікає в царину чистого споглядання, в якому розум, працюючи на своїх власних матеріялах, прагне розкрити "незнані нам закони духу".

Один із найбільших експонентів "втечі від розуму" це Ернст Гемінґвей, портретист породженого першою світовою війною "втраченого покоління". У романі "Сонце також сходить" він змалював розчарування багатьох молодих людей у житті, втрату ними віри в проґрес та в людину, їх заперечення моральних норм. Ці молоді люди зробили фетиш із брутальности, уникали мислити та жили виключно на базі тваринних імпульсів. Це покоління жадало оргій без кохання, сп'яніння без веселости, музики, яка б не заспокоювала, а будоражила, літератури, переповненої сексом та брутальністю.

Проте в пізніших творах Гемінґвей уже проявляє інтерес до соціяльних проблем свого часу, а в творі "Стара людина і море" вертається до відчуття універсальних, навіть духових цінностей, показуючи їх на тлі вічного конфлікту людини з природою.

Обурені трагічним безладдям сучасного життя багато авторів звернулися до релігії. Одні шукають у ній порятунку від тієї холодної і людоворожої реальности, яку відкриває сучасна наука. Для інших релігія являє собою позитивне визнання вищої трансцедентальної реальности, яка існує в тій царині досвіду, що до неї емпіричній науці немає дороги. До цих письменників належать Жорж Бернанос, Ґрем Ґрін, Евелін Во й інші.

Найвимовнішим голосом релігійної теми в західній літературі вважають американсько-англійського поета Томаса С. Еліота. Сповнений огиди до банального й порожнього життя порожніх людей на "Пустищі" (так називається його відома поема), він шукав краси та містичної пригоди в релігії англо-католицизму.

Але Еліот так і не був певний того, що знайшов духову безпеку. Будучи одночасно людиною інтелектуальною й глибоко емоціональною, він у своїй поезії вагається між емоціоналізмом та інтелектуалізмом. Еліот став учителем для цілої молодшої ґенерації письменників, які наполягають на тому, що мистецтво мусить бути незалежне від соціяльних та інших життєвих проблем.

Навіть побіжний огляд західньої літератури, зви-

чайно, не може бути скільки-небудь повний без згадки про екзистенціялізм, про Сартра й Камюса, які — хоч і не на тих самих дорогах — шукають сенсу людського буття, яке в безбожному, на їх думку, всесвіті не має абсолютно ніякого значення чи мети. Людина — біологічний випадок і може бути лише тим, що сама зробить із себе.

В Англії різні молоді письменники, яких не зовсім слушно об'єднують назвою "сердиті молоді люди", різко критикують суспільство, яке створили не вони. Проте й вони не завжди лише неґують; нерідко в їх творах почувається туга за чесною емоцією, індивідуальністю та релігією в наші занадто матеріялістичні часи.

***

Пропоненти теорії "чистого мистецтва" чи "мистецтва для мистецтва", які твердять, що мистецтво являє собою абсолютно автономну, навіть ірраціональну сферу людської діяльности, яка начебто не має нічого спільного з проблемами "утилітарного" характеру, нині представлені і в нашій літературі. З одним із наших особливо войовничих жерців "чистої краси", співцем "клаповухої тополі", мені нераз доводилося схрещувати пера.

Адепти цієї снобістської концепції, вигаданої в безповітряному затишку ізольованих від справжнього життя кабінетів, заявляють, що мистецтво чуже "органові мислення" і, оскільки абсолютної істини немає, то таких критеріїв застосовувати до мистецьких творів не можна. Перед лицем незбагненної природи мистецтва мисль, мовляв, безпорадна.

Зачинателі цього мистецтва — яскраво виражені антиінтелектуалісти. Вони вважають, що людська мисль збанкрутувала, що в гріхах суспільства завинив саме надмірний розвиток інтелекту і що треба звільнити емоції від гніту розуму та цензури суспільних норм.

У центрі концепції "чистого мистецтва", культу "чистої краси" — фетишизація безпосередніх переживань, ірраціональности, особистої оригінальности, "діонісичного екстазу". Адепти цієї концепції відчувають мисль як прокляття. Для них сліпе життя матерії — це ідеал буття, вільного від відповідальности перед суспільним обов'язком, перед людством. У малярстві й скульптурі найбільшими і справжніми мистцями для них є дикуни і діти. Звідси, напр., їх неґроманія. Печерні малюнки первісних людей для них вище мистецтво, ніж малярство новіших часів.

Метою сюрреалізму є виражати підсвідому чи несвідому ментальну діяльність, переказуючи безладні образи та незв'язані фантазії. Ефект, якого вони шукають, це ефект сновидіння. Вони вживають термін "снодосвід", натякаючи цим на існування якоїсь "надреальности", природа якої алогічна й нез'ясована.

Різні форми "втечі від свідомости" народилися в надрах мистецької богеми, яка в основній своїй масі завжди складалася з ментально неврівноважених людей, з хворобливо інтроспективних неврастеніків, байдужих до суспільного життя, або відштовхнутих ним, та об'єднаних лише спільними зусиллями врятуватися від внутрішньої порожнечі, а дуже часто й від почуття своєї меншевартости.

Сноби й дилетанти, позбавлені самодисципліни, потребують — за браком соціяльних і морально-етичних інтересів — штучних стимулянтів, "потрясень" нервової системи. Вдаючись у різні пороки, від сексуальних перверсій до наркоманії, вони з бігом часу втрачають усяке почуття вартости і їхня "творчість" стає самовираженням різних психозів. Те, що в їх мистецтві колись було справді сміливим експериментуванням, сенсаційним новаторством, давно вже стало нудним безглуздям. Словесними трюками вони маскують брак мислі.

Найшумливіші "експериментатори" сьогодні належать до так званого "біт-дженерейшен". Цю назву перекласти трудно. Дехто на основі звукової схожости перекладає її як "бите покоління", але насправді її слід перекласти як "блаженне покоління". Так, принаймні, розумів цю назву її автор, співець цієї безпардонної богеми Джек Керуак.

Письменники, що належать до "бітників", як їх глузливо називають в Америці, вживають погано перетравлені літературні "алюзії" та жарґон джазоманіяків — щоб оспівувати дикий "неоромантичний" світ несамовитого сексу, наркоманії, бродяжництва та пошуків "екстазу".

Жоден із адептів "чистого мистецтва" та "інтерпретаторів" ірреального не виправдав свого самохвальства та ніяких "потойбічних реґіонів" і "глибоких основ людського буття" не відкрив. Їх дослідження ірраціонального вилилось у дешеву позу, в бомбастичне метафізичне базікання. Це й не дивно, бо ірраціональне саме тому й ірраціональне, що дослідити й з'ясувати його не можна.

У літературній практиці декадентів дослідження ірраціонального перетворилося на описування різних психічних аберацій, в основному сексуальних анормальностей та алогічних імпульсів. І це не дивно — бо те ірраціональне, з яким нам доводиться найчастіше зустрічатися в реальному житті — це або психічні хвороби, або вияви тваринної першооснови людської природи. Все, що в нас є ірраціонального, походить саме від тваринного в нас. Це те, що Фройд називає терміном "Ід" і що проривається назверх, коли з якоїсь причини слабне контроль людської свідомости.

Тепер мені хочеться запитати читачів: Чи ви, що належите до цивілізації 20-го сторіччя, до доби нечуваних технічних відкрить, до доби, що успадкоємила багатовікову спадщину великих мислителів минулого, — чи ви згодні з тим, щоб "модерністські" цирцеї перетворювали вас на свиней, бачили у вас лише "ірраціональне", іґноруючи зусилля людства звільнитися — наскільки це можливо — від сліпої влади тваринних імпульсів?

Тому, що "модерністам" (назва, звичайно, вельми умовна, бо ніякими справжніми модерністами вони не є) чуже реальне життя й проблеми реальних людей, які живуть у суспільстві і мають не лише тваринне, а й духове життя, то їм залишається тільки експлуатувати в своїй "творчості" порожні, надумані гіпотези та власні приватні неврози й аберації. Матеріял їх творів — безглузда фантасмагорія, психопатичне, нездорове, потворне. Оскільки їх косноязичне "мистецтво" не має здорових мислей для того, щоб спільнуватися з людьми, то

"модерністам" доводиться з усіх сил реклямувати свою геніяльність у пресі, вихваляючи один одного в навмисно плутаних "рецензіях".

Їх мистецтво можна було б окреслити назвою неврастенічного, якби навколо справжніх неврастеніків не згромадилося багато спекулянтів на моді, породженій часами духової кризи. Вони організують ринок для своєї стерильної продукції при підтримці недобросовісних псевдокритиків, які заживають слави на сенсаційному "новаторстві".

Для того, щоб надати якоїсь ілюзорної значимости "модерністському мистецтву" ці критики, а вірніше апологети, виробили для своїх статтей та рецензій особливий бундючний жаргон з помпезною фразеологією — розрахований на те, щоб непосвячена маса читала їх рецензії, нічого в них не розуміючи, але з побожним трепетом.

Звичайно, серед адептів декаденства є багато й просто модників та модниць, яким ні про які "засвітні регіони" не йдеться. Для них "модернізм" — лише легкодоступний спосіб привселюдно пококетувати своїми "ірраціональними" здібностями; "походити в геніях", бодай на часину; похвалитися тим, що їм нібито вручено ключі до містичних таємниць, до яких простим смертним дороги немає.

***

Базою всякого мистецтва є людська особистість і її намагання зрозуміти світ, у якому вона живе. Оскільки особистість знаходить своє завершення у певному свідомому ставленні до свого оточення, тобто в моралі, то значить основою всякого справді доброго мистецтва є моральна свідомість. Найкращі твори світової літератури трактують моральні проблеми.

Безперечно, це не значить, що мистець повинен бути глибоким мислителем, чи проникливим критиком, або зразком доброчесности. Але він мусить брати участь у світі мислі і дії, що дозволить йому, чи то в його особистому досвіді, чи то в в співчутті іншим людям, переживати всю драму людського життя — не роблячи з неї ні дикої фантасмагорії, ні всесвітнього свинства.

Звичайно, самої лише високої ідейности чи моральности ще недосить для того, щоб бути мистцем. Для поезії насамперед потрібна поезія, особлива форма синтезу, іскра поетичного генія, без якої все інше — лише дрова, що не горять, бо в руці немає вогню, щоб їх запалити. Але постать "чистого мистця", проповідника якоїсь неможливої "чистої краси", — це не реальна постать, а карикатура.

Передові сучасні письменники Заходу нині присвячують свої творчі зусилля вже не шуканню нових форм, а шуканню нових, позитивних вартостей. Нинішні молоді поети, люди здебільшого з університетською освітою, щоразу частіше звертаються до клясичних зразків, а не до формалістичних "винаходів" своїх попередників. Молоді белетристи, напр., в Америці, виявляють нахил до реалістичного зображення дійсности й залишають минулому косноязичні символи, алегорії, божевільні метафори й безглузді міти.

Улюбленим аргументом І. Костецького в обороні "модернізму" є твердження про те, що В. Сварог та його однодумці — провінціяли, люди з хуторянською ментальністю, яким недоступні високі "вальори" новітніх мистецьких течій.

Це різко розбігається з істиною. Щоразу більше відповідальних критиків на Заході вказують на істотні хиби модної літератури. Я дозволю собі навести критичні зауваження відомого американського літературознавця М. Ковлі в його книзі "Літературна ситуація":

"Модерна белетристика уникає "натуралізму" тим, що вона агресивно несоціяльна й неполітична. Але вона неґативна і в інший спосіб: наприклад, вона неісторична, тому що не має діла з минулим як минулим, або з мінливим характером сучасного. Вона намагається бути позачасовою. Вона неінтелектуальна в тому розумінні, що автори стараються не виражати власних мислей, а також тому, що їх персонажі не думають, а тільки відчувають.

... Персонажі модерної белетристики характеризуються відсутністю функціонального зв'язку в життям своєї країни. Вони не сіють, не жнуть, не будують — взагалі не працюють, ніяких матеріяльних чи духових вартостей не творять.

Тим часом видатною рисою сучасного суспільства є те, що життя майже всіх індивідів визначається їх стосунками з багатьма взаємозв'язаними інституціями — напр., в Америці з урядовими установами, школами, армією, професійними спілками, комерційними палатами, організаціями ветеранів і т. п., які для більшости з нас є центрами повсякденної діяльности. Але персонажі цієї літератури — це виключно особи, що ні з якими організаціями ніякого діла не мають...

Щоправда, деякі з них є, напр., вчителі, але вони не беруть участи в житті своєї школи та рідко входять в кляси. Деякі з них — хатні господині, що ніколи не варять і не пораються по господарству. Деякі — дільці, що пішли на відпочинок або грають ролю батьків головних героїв твору.

Найчастіше головними персонажами є студенти обох статей, молоді мистці, заможні люди під час подорожей, розведені або овдовілі дружини, бездільні юнаки, невротичні розпусниці, шизофреніки, гомосексуали, неприродно "мудрі" молоді дівчата. Якщо співставити їх з рештою населення, то впаде увічі ненормально велике число персонажів, що живуть на невідомо які або успадковані прибутки. Деякі з чоловіків часто являють собою символічні постаті — напр., учений, як прототип зла, соціяльний реформатор, як об'єкт для глузування.

Замість політичних чи соціяльних сюжетів, модерна белетристика має теми взяті з індивідуального життя. На запитання про те. яким буде сюжет його нової книги, один автор відповів після глибокодумної павзи: "Трудно сказати; я думаю, що це буде твір просто про людей".

Покищо вибір тем, які визнаються придатними для нової літератури, виявився обмеженим у числі; багато з цих тем з'являються в щоразу нових творах. Найпопулярнішою темою є посвячення незрілої дівчини чи хлопця в науку сексу або злочину; шалене кохання чоловіків чи жінок середнього віку до хижої особи набагато молодшого віку. Ось іще одна коронна тема: втеча героїні

від реальности з її впадінням у наркоманію, німфоманію або недоумкуватість. Чимало творів зображують трагедію чутливого й тонко артистичного молодого чоловіка, якого занапащує занадто владна мати.

Молоді письменники в багатьох випадках мають вищу освіту й самі працюють викладачами літератури в каледжах й університетах. Літературна праця допомагає їм в одержанні наукових степенів та в університетській кар'єрі. Їх літературні божки — Пруст, Джойс, Стайн, Кафка тощо. Всі вони витончені естети.

— З якої речі ми будемо впроваджувати в свої твори суспільні ідеї! — заявляють вони. — Перед війною багато письменників намагалися врятувати світ і подивіться, куди це їх завело. Їхні книги тепер здаються дурнуватими. Ми не хочемо заторкувати жодних соціяльних тем. Ми займаємось своїм властивим ділом, тобто пишемо про людські істоти в одвічних людських ситуаціях.

— Але яких ситуаціях?

— Ці ситуації зумовлюються моральними дилемами, що їх в свою чергу спричинюють людська слабість характеру та невигойний нахил до зла. Ми переконалися, що суспільство не винне в наших пороках і тому натуралізм помер. Можна сказати, що ми творимо чисту белетристику.

... Сучасні белетристи рідко виводять у своїх творах людську інституцію, більшу ніж сім'я. Але як можна писати щось про "моральні дилеми", не показуючи всього тла моральних вирішень?

У наші часи все життя індивіда щільно переплетене з життям цілого суспільства. Наші прагнення чогось домогтися в житті, думки наших колеґ, інтереси спільноти, до якої ми належимо — всі ці елементи неминуче увіткані в усі рішення, які ми маємо зробити.

Викидаючи із своїх творів суспільні інституції, сучасні автори подають свої персонажі так, ніби вони лише силюети на тлі порожнього неба. Ці персонажі кінець-кінцем набувають якоїсь неприродної мілкости та лише часткової реальности.

Спершу з'явилася "чиста поезія", поезія, позбавлена будь-якої мети, схожа на карточну гру "солітер" для одного гравця, з неймовірно складними правилами. Потім з'явилася "чиста критика", геть відокремлена від історії, біографії, соціології та психології, яка нібито обмежувалася виясненням притаманних якостей мистецького твору. Щождо "чистої белетристики", то вона була розвинута з принципів чистої чи "онтологічної" критики. Очистивши себе від усяких історичних, соціяльних чи ідеологічних елементів, вона намагається відповісти на одне запитання: Що зробила б певна група персонажів у певній ситуації? Персонажі піддаються "глибинному вивченню", а ситуація відривається від звичайного життя й людських інституцій певного його часу й місця. В результаті цього можуть з'явитися літературні твори, відполіровані як мистецьке безділля, але вони призначені не для того, щоб їх читати, а скорше для того, щоб їх вішати на стіни, як дипломи в рамках — щоб усі знали, що це культурний дім..."

***

На зміну літературі, головною темою якої є процеси дезінтеґрації людської особистости, має прийти література конструктивних тем. Світ не може без кінця жити з літературою, що не має нічого спільного з його справжнім життям. Раніше чи пізніше силою закону про чергування літературних стилів передова література світу вернеться до конструктивного реалізму і головною її темою знову стане тема людського співжиття — тема, що включає в себе так багато навіть суто мистецьких можливостей.

Цей новий реалізм, звичайно, не буде відтворенням реалізму минулої доби. Позитивні наслідки епохи літературних експериментів в царині мистецьких форм у великій мірі збагатять арсенал технічних засобів літератури, але найголовнішими її ознаками мусять бути участь у реальному людському житті, ствердження людської гідности, моральне здоров'я й ідейна значимість.

У зливі порожніх і фальшивих писань нашого часу раз-у-раз з'являються твори, в яких хочеться бачити передвісників кращої епохи в світовій літературі.

Видатний письменник атомової доби С. П. Снов, який є одночасно й фізиком, недавно завершив сім творів із своєї серії романів "Чужинці і брати". Ці твори вимовно свідчать про те, що проблеми складного модерного суспільства (в даному разі англійського) можуть бути трактовані в художній літературі в помірний, традиційний і одночасно захоплюючий спосіб.

Південноафриканський письменник Алан Патон у своєму творі "Плач, люба країно" показав, як вічні теми гуманности й расових відносин можуть бути освітлені в романі з великою емоційною силою, моральним почуттям та ясним і точним мовостилем.

Нагороджений недавно премією Пуліцера роман "Смерть у родині" покійного нині американського кінодраматурга Джеймса Еджі зображує індивідуальну, але одночасно й "базову" людську ситуацію в родині дитини, що її батька вбито. Повністю освоївши літературну техніку, Еджі разом із тим зберігає в своєму творі й картинну точність кінозображення без його очевидних трюків.

Разом з усією західньою літературою стоїть нині на роздоріжжі й наша еміґраційна література. Якою дорогою їй іти далі, до яких порад дослухатися?

У двох недавніх числах "УЛГ" була надрукована "Стаття про роман" — щось, ніби рецензія на роман І. Багряного "Маруся Богуславка". З усіх написаних І. Костецьким критичних статтей ця стаття, мабуть, найслабша. В ній Костецький робить спро-

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи

Оіл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO

134 DOVERCOURT RD.

TORONTO, ONT. PHONE: LE 2-8829

бу суто формалістичного аналізу роману, дуже докладно зупиняється на його композиції, але геть іґнорує його тему й ідею, тобто душу твору. Це цілком "у характері" критика, який хоче представляти в нашій літературі так звану "нову критику". З цієї статті наведу лише її "ґранд фінале":

"Роман Багряного іґнорує европейського читача. Це роман позаевропейський, бо він має вади письма. Наш "слов'янський" критерій співчуття до літературного твору на Заході не існує. Захід має літературу вікову й величезну. Щодня з'являються десятки романів, де сюжет розроблено не гірше, ніж у Багряного. А що читач має що вибирати, то роман з словесною тканиною характеру "Марусі Богуславки" там не з'являється зовсім.

Західний читач може проковтнути все, що завгодно, але воно повинно блищати. Конче! Все поза блиском для Заходу — не література".

Остання фраза особливо варта того, щоб на ній затриматися. "Західнього читача" Костецький уявляє собі так, як уявляють собі европейську культуру вітчизняні "стиляги". Найбажаніший для нього читач — той, що може проковтнути все, що завгодно, аби воно "блищало". Хочби цей блиск був блиском гнилиці. А гнилиць, як видно з вищесказаного, на Заході є чимало.

На якого ж, власне, "західнього читача" мусить орієнтуватися Багряний за порадою нашого "европейця" Костецького? На того, що зачитується творами Саґан, Моравії, Набокова? Сподіваюся, що Костецький має на увазі не цього читача. Але, напевно, він киває в сторону того читача-сноба, який обожнює Пруста, Джойса тощо.

Костецький не розуміє того, що Багряний може бути цікавий для західнього читача (я розумію під цією назвою, звичайно, тільки серйозного читача) лише, як своєрідний чужинецький письменник, який може сказати щось нове. Як прустіянець чи джойсист, він не буде цікавий чужинцям, бо в них і своїх епіґонів стільки, що хоч греблю ними гати. А одночасно Багряний втратить і своїх українських читачів, які для нього, безперечно, важливіші від усіх чужинців.

Вади письма у творі Багряного, звичайно, є. В кого їх немає? І, звичайно, писати блискуче треба. Але блиску літературному творові надають не лише організація матеріялу, не словесні трюки та модна косноязичність, а насамперед мовостиль, який базується на значних мислях, на свіжих ідеях, на загальній культурі — одним словом, на тому, що автор має сказати своїм читачам.

Добрий і блискуче написаний той твір, який перейнятий авторовою індивідуальністю та якнайповніше і найясніше передає авторові мислі, почуття, його бачення світу — якщо ці мислі й почуття вартісні не лише для самого письменника, а й для всього загалу його читачів.

Насамперед письменник повинен бути самим собою, а вже потім, оволодівши літературною технікою, промовляти до читачів — так радить добра літературна критика і великі письменники всіх часів і народів. А поклонник сюрреалізму і Пікассо І. Костецький радить орієнтуватися на якогось "західнього читача", готового проковтнути все, що завгодно, аби воно блищало. Але не все те золото, що блищить...

А втім я думаю, що Костецький на західніх читачів наклепує. На Заході, як і скрізь, є різні читачі. Біда в тому, що Костецький недобачає серйозних читачів на Заході і серед нас самих.

Не дивно, отже, що при такому дефекті зору І. Костецький кличе нашу літературу на ту доріжку, яка може привести її лише до деґенерації.

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх кляс українських шкіл на еміґрації:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Четверте поправлене видання
Ціна: У Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінґів

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої кляси
Третє поправлене й поширене видання
Ціна: у Канаді і США — 1.10 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінґів

3. Петро Волиняк

КИЇВ

Читанка для 3-ої кляси
Друге збільшене видання (більший формат і виразніший та більший шрифт)
Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінґів

4. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для четвертої кляси
Друге поширене й поправлене видання (збільшено кількість сторінок, збільшено шрифт і формат сторінки).

5. Петро Волиняк

ДНІПРО

Підручник з історії української літератури і хрестоматія.
Єдиний на еміґрації підручник такого типу. Книжка ілюстрована.
Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінґів

6. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Фонетика й морфологія).
Підручник пристосований до українських еміґраційних шкіл (багато прикладів і завдань).
Сьогодні — це єдиний підручник з української мови на еміґрації.
Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінґів

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням

ЩЕ ОДИН З'ЇЗД ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

Щоб було точніше: цей з'їзд відбували не взагалі письменники, а Спілка письменників України. Назва ця ніби нова: ще недавно цю спілку називали "Спілка Радянських Письменників України". Але незмінним лишилося те, що це спілка письменників УКРАЇНИ, а не УКРАЇНСЬКИХ письменників. Виходить, що хазяї України (над Україною) в ході післясталінських реформ-змін не завагалися пожертвувати словом "радянський", але не пішли далі — письменницьку організацію не дозволили таки називати українською: мабуть, їм (хазяям) байдуже щодо радянськости, але не все одно, чия Україна і письменники на її території. А назва "письменники України" — далеко не випадкова: вона включає в себе поняття територіяльне, а не національне. Отже і спілка письменників — не національноукраїнська, а територіяльноукраїнська. Так, наприклад, як "письменники Сибіру", "письменники Рязанської области" і т. д. Поки письменницька організація в Україні так називатиметься, доти до неї можуть належати і такі "українці", як Ніколай Ушаков, Яков Ґородской та інші емісари Москви — "ухо і ґлаз ґосудареви"..

Щодо самого з'їзду. Він відбувався від 10 до 14 березня ц. р., був він IV-им таким з'їздом, а засідав у сесійній залі верховної ради УРСР — у Києві. На з'їзді було 177 делеґатів, які реперезентували 527 членів СПУ. З'їзд вітали ЦК КПРС і ЦК КПУ (листовно), представники деяких міністерств УРСР — освіти, культури, представники кінопромисловости, спілки композиторів, делеґати від багатьох письменницьких організацій (союзнореспубліканських і автономних республік), навіть політкомісар Київської військової округи вітав (Ґромов). Звітну і головну доповідь зробив на з'їзді дотеперішній голова Спілки — М. П. Бажан, співдоповіді — Л. Новиченко (літературна критика), Н. Забіла (дитяча література). Головою на наступний період обрали О. Гончара, заступниками Ю. Смолича, Л. Дмитерка, Ю. Збанацького, В. Собка.

Доповідь М. Бажана — дуже нудна, виголошена без найменшого ораторського патосу, без єдиного дотепного чи бодай ориґінального вислову, навмисне спрощеним стилем (під рівень статті Хрущова про вимоги партії до літераторів?) — далеким-далеким від ерудита і високої культури поета Миколи Бажана. Мабуть, Бажан тут — не винен: так мусіло бути, так підказує Бажанові інстинкт самозбереження... Адже було так в СРСР, що публіцисти, оратори — чомусь підроблялися під стиль Сталіна, а диктори московського радіо, кажуть, пробували наслідувати (дуже обережно, розуміється) манеру говорити — того ж Сталіна. Коли Бажан знижується до рівня і стилю Хрущова, то це свідчить про більшу силу Хрущова і про слабшу позицію Бажана. Це факт — видимий для кожного, хто вміє читати і розуміти написане і сказане в СРСР.

Бажан у своїй доповіді найменше говорив про літературу, фактично не говорив про українську літературу. А те, що він багато разів згадував імена письменників і поетів, цитував висловлювання Хрущова про літературу і літераторів (українських також), про участь письменників у будівництві комунізму (у виконанні семирічки), про чергові завдання письменників України, — хіба це дає якусь підставу вважати цю доповідь за доповідь про літературу і літературну творчість? Якби Бажан міг, він би втнув доповідь на своєму рівні і про українську літературу. А з його кебетою — можна втнути і втерти носа всім Ґрібачовим, Сурковим, Сімоновим, — разом узятими. Становище, у яке українського письменника чи поета поставлено, — не дозволяє підноситись вище пересічного рівня. Іншими словами, — чим нижче літати, тим безпечніше...

Основні віхи доповіді Бажана такі: 1. Письменники України мусять, хочуть вони того чи ні, виконати ухвали XXI-го з'їзду КПРС, виконувати схвалений на тому з'їзді семирічний плян будування комунізму, маючи за дороговкази повчання Хрущова, висловлені в його статті "За тісний зв'язок літератури і мистецтва з життям народу" та в його ж (Хрущова) доповіді на останньому з'їзді КПРС.

2. Ревізіонізм — головна небезпека на даному етапі, а тому письменники мусять мобілізуватись на боротьбу проти нього, мусять помагати партії і давати "відсіч ревізіоністським наклепам, націоналістичним підступам, великодержавним вихваткам і брехням нігілістів".

3. Хрущов — теоретик (!), який уже розвиває і збагачує учення клясиків марксизму, а "видатним внеском у скарбницю марксизму-ленінізму є цілий ряд теоретичних положень доповіді М. С. Хрущова", себто на XXI-му з'їзді КПРС ц. р.

4. Усім письменникам і поетам виразно запропоновано: тримайтеся, як кліщ кожуха, соціялістичного реалізму, бо лихо вам буде. В додачу до тих пут і рогаток, що їх соцреалізм передбачає, додано хрущовські претензії до письменників — іти в народ і разом з ним проливати піт і сльози на будовах комунізму. Себто працювати безпосередньо в усіх ділянках життя (фізично теж) і, таким робом пізнаючи глибше народнє життя, щиріше оспівувати його щастя, виводити повнокровніших і позитивніших героїв, прославляти мудру партію — як мозок і совість народу.

5. Справжній літературі і справжній ліриці немає місця в суспільстві, що будує комунізм: лірика — це мілкотем'я, засилля солов'їв, утеча від дійсности, коли не щось ще гірше.

Щодо Бажанового заохочення чи майже заклику до письменників іти в народ. Цілком нового в цьому маневрі нічого нема: це, так би мовити, конкретизація настанов того ж Хрущова, це дальший розвиток отого "видатного внеску у скарбницю марксизму-ленінізму" Хрущова. Отже, коли Хрущов розвиває і доповнює клясиків марксизму, то Бажанові припала по чину роля — конкретизувати "теоретичні положення" Хрущова. В одному місці своєї доповіді Бажан сказав із цього приводу таке: "Треба вітати й підтримувати ініціятиву тих письменників, які вже включилися в життя і труд бриґад комуністичної праці". Отже — вгадали волю партії і пішли в колгоспи, в копальні, на заводи і фабрики, на цілину. А один із промовців на з'їзді навів приклад, як десь викладач фізики в середній школі вже тільки половину часу віддає школі, а другу половину — колгоспові, працюючи комбайнером. Ще інший промовець указав на гідний наслідування приклад якогось поета, який нібито, не розгинаючи спини, цілоденно працює як "чорноробочий" і тому його лірика стала глибша, переконливіша, народніша — одне слово, краща та й годі! Отак указав Хрущов шлях для поетів, шлях до висот поезії — працювати вдень у колгоспі, а вночі оспівувати партію. Якщо цей шлях справді веде

до висот поетичного злету, то як багато втратили Рильський, Леся Українка, Франко, Ґете, Міцкевич, Пушкін, не мавши нагоди черпнути надхнення з праці в колгоспі та ще й на цілині!

Назвавши справжню лірику, себто появу непідробних ліричних поезій молодих українських поетів "мілкотем'ям", Бажан дозволив собі ось так висловитись: "Чимало в нас стало з'являтись віршів, що, їх читаючи, не добереш, коли, про який час і для кого вони писані. Ні живих прикмет нашої епохи, ні гарячого подиху часу". Такі й подібні закиди в доповіді Бажана і в багатьох інших промовців на з'їзді стосувались майже виключно до НАЙМОЛОДШИХ ПОЕТІВ. Ось конкретні закиди деяким молодим і наймолодшим поетам. Ліна Костенко, яку сам Бажан називає талановитою молодою поеткою, вже встигла допуститися "ноти індивідуалістичного позерства, зневаги до колективу" (а може і до колгоспного способу життя?). Про Дмитра Павличка: "Павличко відступив... од ідеології дружби народів, виявив глибоко перекручене, непартійне розуміння тих явищ, що були зв'язані з культом особи". Між іншим, в основному засуджуючи культ особи Сталіна і шкідливі наслідки того культу, Бажан сказав, що "роля товариша Сталіна не може бути зневажена". Не картає, а ніби співчуває Бажан поетці Любові Забашті, яка написала вірш із зверненням до еміґрантів. Співчуває їй Бажан так: "Шкоди завдала редакція (журналу "Вітчизна — Д. К.) поетці Любові Забашті, надрукувавши її вірш — звернення до еміґрантів. Земляки за кордоном у нас, як відомо, є всякі".

Павло Тичина, який трохи більше за Бажана нажився на світі (і нагрішив також) і більше за Бажана імунізований, недоторканий, набрався відваги і взяв покровительський тон щодо найбільшого серед "грішників" — молодого поета Дм. Павличка. І ніби картаючи поета, П. Тичина хитромудро пробує захистити його. Ось Тичинині слова на з'їзді: "Я ж певен, що Дмитро Павличко уважно читав, уважно вивчав статтю М. С. Хрущова "За тісний зв'язок літератури і мистецтва з життям народу" — цей великий документ епохи... До чого ж тут сірник? До чого ж тут якась темрява, в якій нібито ми, поети, пишемо свої вірші, як сліпі". (Тут Тичина мав на увазі вірш Д. Павличка з такими рядками:

"Я лицемірити не можу, як святі.
Сорочки чистої замало у житті.
Потрібно сонця, сірника потрібно,
Щоб віршів не писати в темноті."

Далі Тичина говорив: ..."Кожний даний вірш витлумачувати можна як завгодно. А цього ж тільки й шукають наші вороги. А що б же було триматись Павличкові на своєму першому, твердо проголошеному:

Партія — очі мої,
Партія — мова моя."

А під захист таких поетів бере Тичина ось як: "Кожен раз перевіряти свої свіжо написані твори на колективі письменників. А коли якийсь твір у нього та ніяк не буде витанцьовуватись, то краще й зовсім не спішити з друкуванням такого твору". Хто вміє читати написане і розуміти сказане в уересерних умовах, той зрозуміє й те, що Тичина думав і з яким наміром всі оті слова вжив з трибуни з'їзду.

Якби Павло Григорович так діяв завжди, то було б більш у порядку з його совістю, а також міг би не стати жертвою (абсолютно невинною) і Борис Дмитрович Петрушевський у 1937-му році, який до арешту (14 червня 1937 р.) був завідувачем літературного відділу Київського академічного театру опери і балету, який переклав кілька опер українською мовою для того ж театру ("Продана наречена" — з чеської мови, наприклад) і "Борис Годунов" для театру імени Ів. Франка.

Поетам старшим дісталося значно менше. З-поміж них, щоправда, лише три були згадані, лише трьом докоряли Бажан та інші оратори на з'їзді: Леонідові Первомайському, Саві Голованівському і (знову) Василеві Швецеві (чому не Шевцеві? Бо ж тоді треба б було вимовляти Швеченкові!). Двом першим Бажан приши "ідейні хиби" в їх творчості. Первомайському, зокрема, і за вірш "Казка"; Голованівському — особливо за його статтю — докоряє А. Малишко, кажучи, що він (С. Голованівський) "Головним українським письменникам приклеює ярлик чумаків і коробейників". Як відомо, Голованівський і Первомайський під час відносної відлиги встигли висловитись сміливіше і проти провінційної ролі, відведеної українській літературі, і так званого народництва та побутовщини, як історичного пережитку, і по суті колгоспного рівня, до якого приганяли і пробують приганяти поетів і письменників.

Василеві Шевцеві (а не Швецеві!) Бажан зробив закид за поему "Між вітром і дощем" — як за "поему, написану неохайно, насичену НЕВІРНИМИ ДУМКАМИ."

Хвалив і захвалював Бажан за нові твори Тичину, Рильського, Сосюру, Малишка та інших. Тичину — за книгу "Ми — свідомість людства", Рильського — за книгу "Троянди і виноград", де поет прославляє єдність партії і народу, за вірш "Бриґадир", Корнійчука — за п'єсу (комедію) "Чому посміхалися зорі", Малишка — за те, що той присвячує найновіші поезії "великій темі Леніна і партії" (Примітка: А безконечна тягучка "Подарунки вождеві" — так і лишилася недописана, обірвавшись після смерти "вождя"?), Юрія Смолича — за роман "Мир хатам, війна палацам", Семена Скляренка — за двотомовий роман "Святослав", Івана Ле — за роман на тему про дитячі і юнацькі роки Б. Хмельницького, В. Сосюру — за поезії про Донбас.

Зваживши все те, що було сказане на передз'їздівських нарад (нарада поетів, 31 жовтня і 1-го листопада 1958 р.) та у виступах у пресі, а тепер — на з'їзді, доводиться зробити такий короткий висновок: часткова відлига в українській літературі, як і в інших ділянках, уможливила виявлення, вихід на зовні таких явищ, які партію налякали. УЖЕ БИТІ свого часу письменники виявились обачнішими (передбачливішими), ЩЕ НЕ БИТІ — щирішими, більш розв'язними. На з'їзді продемонстровано принцип: за одного битого кількох не битих дають, та й то не беруть. Фактично, тільки одного Олеся Гончара взяли і головою правління своєї спілки зробили. Це, очевидно, означає, що він наздогнав БИТИХ І СТАРИХ — поперше, а водночас показано норовистому молоднякові, як нюх і орієнтація на битих вивозить — подруге.

Але незалежно від усього — письменники України, якщо не хочуть їх називати українськими письменниками, таки поділені на два різні табори. Один табір — це ті, що хочуть благополучно віку дожити, а другий — це ті, що вступають у життя і покищо не хочуть прийняти тих рис його, які виключають життя повно-

ціннє. Кому належить, вірніше — може і повинно належати майбутнє, можна вгадувати, хоч угадати трудно. Без сірника, в усякому разі, обійтись не можна, коли сподіватись чогось нового, життя повноцінного.

Нове, відмінне від сталінських часів — те, що фактично всі письменники України якось один одного розуміють і якось один одного підтримують, тримаються купи, принаймні там, де стоїть питання про фізичне їх існування, а почасти — в питаннях якоїсь бодай людської і національної чести. Щодо національної чести, то молодь стоїть НЕЗРІВНЯНО ВИЩЕ за битих, маститих. Проти так званого буржуазного націоналізму виступають, як правило, — самі БИТІ, коли не враховувати таких непевних за себе, як Ігор Муратов та йому подібні. Але навіть Бажан і навіть з трибуни з'їзду смів боронити бодай декого з так званих реабілітованих письменників, хоча й діє, як переляканий, як перестраховщик: "Заходами партії, — сказав Бажан, — від несправедливих обвинувачень очищені: М. Куліш, Мирослав Ірчан, Іван Микитенко, Вас. Блакитний, Ів. Кулик, Антін Крушельницький, Олекса Влизько". І зараз же застеріг: не змішувати, не вважати всіх реабілітованих за однаково очищених. До не зовсім "очищених" Бажан відніс Гната Михайличенка, Леся Курбаса ("повний внутрішніх протиріч, збочень", за Бажаном). За ототожнювання "очищених" повністю і з "неочищеними" від Бажана дісталося авторові статті про реабілітованих Іщукові, здається, вже не раз битому.

Із виступів письменників на IV з'їзді ясно видно, що найвищий авторитет у літературі — М. С. Хрущов. Що думають про це поети й письменники насправді, не беремось угадувати, але знати, що вони цілком щиро воліють бути тим часом під Хрущовим, ніж мали б опинитись під Маленковим чи Молотовим. Це леґко збагнути з усіх промов. Видно також, що на пряме бажання Хрущова IV-ий з'їзд письменників України був розіграний як прохрущовське видовище, як демонстрація вірности йому найбільшої після російської письменницької організації і абсолютно найбільшої — серед непанівних націй в СРСР. Для цього стягли до Києва на з'їзд усіх можливих і неможливих делеґатів з усіх нацменівських країв, для цього ж післано і з Москви делеґацію письменників на чолі з найвірнішим хрущовцем — Грибачовим, який заохочував українських письменників дбати з усієї сили про національну формою літературу. Перед черговим з'їздом у Москві (всесоюзним) — Хрущову потрібна була така демонстрація вірности в Києві. Звідси — не надто міцно ще всівся Хрущов у диктаторське крісло.

З уст промовців на з'їзді виразно звучала нотка роздратованости, коли вони згадували про діяльність української еміґрації, зокрема про нещодавно відбутній у Нью-Йорку з'їзд українських письменників. Навіть менш сентиментальний промовець, бож не поет і не письменник — І. К. Білодід, нинішній міністер освіти УРСР, і той неспокійно викрикував: "Ми з презирством ставимося до базікання націоналістів ЗА РУБЕЖЕМ про те, ніби мова українська занепадає, хиріє". Так казав, заперечував "базікання", твердив, що мова українська в радянській дійсності не знати як розвивається, квітне і буяє, а проте змушений був прийняти в минулому і мовчки прийняв на з'їзді відкриту критику письменників на адресу шкільних підручників (Білодід же — міністер освіти!), мова яких зведена до "суржика", за висловом Бажана, хоч і з іншого приводу (говорив про мову преси). Не тільки такі пуристи, як Кундзіч, Рильський, а й інші письменники та поети вимагали плекання чистоти і багатства української мови. Та навіть голова московської делеґації Грибачов закликав письменницький з'їзд пам'ятати про потребу шліфувати національну форму, а насамперед мову. Отже — "базікання за рубежем" не безпідставне, а голос еміґрантів люди в Україні почули: інакше б про це не говорили і не виправдувалися, а тим більше — не заходжувалися б коло питання мови, не говорили б і на з'їзді. Еміґрація — голос совісти й гідности українського народу, не базікання. Такий висновок із окриків на адресу еміґрації, зокрема тих окриків, що пролунали з трибуни IV-го з'їзду письменників України. А щодо таких хизувань, як Сосюрині, який каже — "Нам партія дала орлині крила", то еміґрація може відповісти цілком спокійно: якщо дала, то вони (ті крила себто) не ваші, Володимире Миколайовичу, і далі цілини ними не долетиш...

Д. К-ця

Хведосій ЧИЧКА

ОЗНАКА ГЕНІЯ

Присвячується... самі знаєте кому.

Якщо, за прикладом Війона,
Колись і я заріжу кліпика, —
Не втратить голубого тона
Моя прозора, мрійна лірика.

Чи, за зразком Льопе де-Веґи,
Якщо піду я в інквізитори, —
Не зникне ніжність у елегій
І кров'ю не наллються літери.

Якщо (зразків не варт наводить!)
Кому залізу до кишені я, —
Це творчості не перешкодить,
Бо це лише ознака генія.

ВІДПОВІДЬ ГЕНІЯЛЬНОГО ЛІРИКА, ДРАМАТУРГА, РОМАНІСТА, ПАМФЛЕТИСТА І КРИТИКА

(Уривок із трилогії "Кромвель у Кобеляках")

З деякою злосливістю, притаманною його постаті, що робила враження втілення доброти, Хмельницький запитав, вайлувато і недоречно:

— Чому? Завіщо?

— Це Хведосій Чичка, злодій, що хотів украсти свиню в ясновельможного пана гетьмана, — проскрипів, підіймаючись з фотеля, старий.

Сотник під'їхав до Чички і, хлипнувши салатносиніми очима, ушкварив його, привставши на сідлі, нагайкою.

— Він ще й вірші пише. Піїта.

— Симбіоз початківства з епігонадою, — підтвердив старий.

На палю корчилася людина без переднього зуба, з довгим носом і розкуйовдженим кучерявим волоссям.

Перевірте свою наліпку — поруч з Вашим прізвищем стоїть якесь число. Це останнє число журналу, яке у Вас заплачене. Це число 111. Перевірте, скільки Ви винні за журнал, чи у Вас заплачено наперед.

Як не хочете одержувати журналу, то повідомте негайно про це.

"ВІНОЧОК" МИКОЛИ ЗЕРОВА

(Corollarium. Інститут літератури. Мюнхен, 1958 р.)

Маємо в руках надзвичайно чепурну, з любов'ю зроблену книжку — "Збірки літературної спадщини" М. Зерова, названу важковимовним латинським словом "Corollarium". Редактор цієї збірки М. Орест у "Передмові" пояснив, чому так цю книжку названо: "Короларіюмом називали римляни почесний подарунок у вигляді золотого або срібного віночка, що його діставали поверх платні заслужені артисти" (ст. 8). Отже, це нібн такий віночок на вшанування нашого заслуженого поета й літературознавця. Ну, що ж? Може, воно й личить неокласикові М. Зерову. Він же сам полюбляв усякі такі назви з-латинська. Адже й перший вірш у цій збірці, один з його ранніх (1913 р.), теж має латинський заголовок — "Amor renovatus".

Неясно нам, чому редактор так звузив поняття "літературної спадщини", застосувавши його тільки до цих текстів М. Зерова. Можна було б подумати, що він мав на увазі "посмертну спадщину", але ж і це не відповідає дійсності, бо до збірки ввійшли не тільки "посмертні" речі, тобто за життя не друковані.

Взагалі збірка складається з трьох ориґінальних поезій, з багатьох перекладних поезій (латинських поезій Г. Сковороди, римських поетів, російських тощо) в ній уміщено цілий переклад "Бориса Ґодунова" О. Пушкіна, спогади про Г. Нарбута, рецензії, листи. Річ ясна, що в ній не зібрано ще всього з такої спадщини М. Зерова, як це й зазначає редактор. Нема, на жаль, у ній і, може, найбільшого перекладного скарбу нашої поезії — Верґілієвої "Енеїди", що її велику частину залишив був М. Зеров у рукописі, — той переклад загинув під час останньої війни. Болюча втрата!

Дещо з уміщеного в збірці залишилось було недороблене, і редактор, сам видатний наш перекладач, подоробляв те (напр., сценку в "Борисі Ґодунові", останній терцет у сонеті Ж. М. де Ередія тощо).

Серед перекладів звертають на себе увагу твори римських поетів — П. Папінія Стація, Тіта Лукреція Кара. Навіть уривки з перекладу "Про природу" Лукреція Кара свідчать про те, що римські поети справді, вічносвіже джерело людської творчости й мислення. От, наприклад, розділ "Наука і релігія", — як він звучить актуально навіть для наших днів!

В роки, як людське життя по землі плазувало ганебно
Під тягаром навісним релігійної злої науки,
Що, від небесних висот підіймаючи голову, грізно
Погляд свій кидала жахний на смертні поріддя звисока, —
Він, що найперший наважився очі піднести до неба,
Сміливий Еллін, він перший наваживсь повстати на нього.
Ні блискавками, ні громом, ні божеським гнівним обличчям
Небо його не злякало і тільки ще краще, ще більше
Думку його насталило (?), накинувши намір одважний
Вічні зламати замки на зачинених брамах природи.
Розуму міццю живою він все переміг і далеко
Гострою думкою вийшов за огненні всесвіту грані
І всю незмірність світів переміряв допитливим духом.
Як переможець, приніс він знаття нам про те, що можливо,
Що неможливо в природі, про розуму межі останні
Та про найдальшу мету, що до неї ми прагнути можем, —
Так що релігії всі опинилися в нас під ногами,
Ми ж перемогою тою піднесені вгору до неба.

Чи не так розуміє функцію людського розуму й сучасна наука?

Або ось відповідь тим, хто й досі повторює думку про те, що мораль людська без релігій неможлива.

Але побоююсь я, щоб тобі не здалося якнебудь,
Нібн безбожні основи навчання мого небезпечну
Стежку злочинства тобі прокидають. Релігія, друже,
Без порівняння частіше на шлях беззаконний справляє.

Погляди самого М. Зерова були не такі. Якже він у листі до мене з 30. III. 1935 р., в коментарі до циклю "Образи і віки" і написав, що не можна шукати сенсу життя "в релігійній догмі, в старих казках", то це була тільки "перестраховка", як це слушно й відзначив редактор у примітці на ст. 220. Бувши в опозиції до більшовицької дійсности, М. Зеров протиставив їй увесь духовий комплекс небільшовицького світу, в тому й церковну релігійність.

Про це свідчить хоч би такий його твір, як "Чистий четвер".

Велику вартість являють собою листи М. Зерова: це, можна сказати, автокоментар до всієї його творчости. Крім того, в них же знаходимо і його погляди на багато явищ нашого літературного життя, в минулому й сучасному (часів М. Зерова).

Редактор видання М. Орест подав докладні примітки до всього опублікованого в цій збірці матеріялу.

Збірку видано коштом Товариства прихильників творчости М. Зерова в Австралії, — приклад, гідний наслідування. Яка бо це вдячна й потрібна діяльність у царині нашої культурної роботи!

В. ЧАПЛЕНКО

УКРАЇНСЬКИЙ ЗБІРНИК, книга 14. Інститут для вивчення СССР. Мюнхен. 1958. Стор. 80.

Зміст цього збірника такий: 1) Науково-дослідчий шлях проф. д-ра М. О. Міллера. 2) Е. Ґловінський, "Проблема життьового рівня в СССР". 3) С. Гольдельман, "Доля жидівства під Совєтами". 4) Н. Полонська-Василенко, "Особливості Української Православної Церкви" та 5) Б. Феденко, "300-ліття Переяславського Договору і совєтська пропаґанда".

1. Саме "20 листопада 1958 р. минуло 75 років з дня народження й більше, ніж 50 років з дня початку науково-дослідчої і педагогічної праці проф. М. О. Міллера".

Проф. Міллер, донський козак, почав свою працю ще за царату. Головне його зацікавлення — це Дін, Приозів'я — козачі землі. Проте, життя його склалося так, що чималу частину своєї наукової праці приділив він Запоріжжю й взагалі Україні.

Розглядувана стаття дає досить повне уявлення про наукове життя й працю видатного науковця.

Варто ознайомитися з нею, довідатися про праці проф. Міллера, зокрема статті, "які показують руйнуюче значення большевизму в національному житті народів СССР, у руйнуванні духа і свідомости їх, переслідуванні Церкви, нищення пам'яток культури і історії та руйнування історичної науки" під більшовизмом.

До статті додано фото проф. М. О. Міллера.

2. На початку статті "Проблема життьового рівня в СССР" автор подав точне визначення таких термінів, як господарчий лад, господарча діяльність, що в поєднанні становлять господарчу або економічну систему. Переходячи до радянської системи, Ґловінський зазначає, що "Ленін, так само як і Маркс, а може ще в більшій мірі (більшою мірою? — наше) не цікавився конкретними формами, що їх має прийняти майбутній соціялістичний лад". Зруйнувавши бо стару економічну систему Росії, більшовики тільки принадно малювали картину майбутнього, що "була надто атракційна для широких робітничих мас, щоб не викликати в них захоплення й віри". Знаємо, однак, що всілякі більшовицькі "експерименти" аж ніяк не підносили життєвого рівня людности.

Читаючи цю статтю, ясно бачиш, що проблеми підвищення життєвого рівня більшовики аж ніяк не розв'язали, що цього підвищення не було й нема.

Автор наводить багато цитат, радянських статистичних даних, обґрунтовано ставлячи вірогідність їх під великий сумнів.

Закінчує він статтю, вказуючи на те, як тяжко досліджувати по цей бік залізної заслони радянську економіку, проблему життєвого рівня.

Стаття цікава всіма сторонами, і кожен прочитає її з великим інтересом.

3. Дуже цікава й стаття С. І. Гольдельмана "Доля жидівства під совєтами". Цікава вже тим, що широкий загал здебільшого має неповне або й просто невірне уявлення про сучасний стан жидівства в СРСР. Представники старшого покоління пам'ятають часи, коли жиди грали визначну ролю в комуністичній партії, в уряді тощо. Автор дає обґрунтоване пояснення, чому так сталося, що більшовики просто використали жидів у власних інтересах.

Світове жидівство радянський комунізм упродовж десятиліть обдурював, вміло пропаґуючи, що "жидівське питання успішно й остаточно ліквідоване в совєтській країні". Автор потверджує, що "жидівська світова опінія сліпо й на диво безкритично вірила совєтам".

Та минав час, минула й потреба в жидах. Дедалі більше становище їхнє в СРСР гіршало. Тепер без перебільшення можна вважати їх "рівними в безправії" з іншими поневоленими народами.

Цікаво зазначити, що сучасна більшовицька політика в жидівському питанні багато в чому запозичила в царизму. Так відома "Катерина III" (Фурцева) подала була на затвердження Верховної Ради пропозицію завести "процентну норму" для жидів, що бажають вступити до університету.

Автор теж показав і те, що поширенням антисемітизму в СРСР жиди зобов'язані, власне, більшовикам.

У розділі "Грім з ясного неба" автор показує, як відомі "чистки" не обминули й жидів, що кров'ю не тільки більшовиків-жидів з "ленінської ґвардії", але й кращих синів свого народу — письменників тощо, заплатили за свою довірливість, за колишню співпрацю з більшовиками.

Незрозуміле одне: чому автор не згадав, що на початку II Світової війни, коли більшовики панічно тікали від німців, що захопили величезну територію буквально за кілька місяців, радянська влада не попереджала жидів, щоб вони не залишалися на окупованій території. Адже, в наслідок цього загинуло багато жидів, далеких і від комунізму, і від "влади". На нашу думку, влада мовчала "запляновано" і, знаючи, як поводяться німці з жидівською людністю, свідомо залишала її на поталу, на вірну смерть.

Добре було б, щоб цю статтю прочитали жиди і усвідомили собі, що найбільший їх ворог Москва, однаково чи біла, чи червона.

4. Стаття "Особливості Української Православної Церкви" Н. Полонської-Василенко, уже прізвищем авторовим викликає не абиякий інтерес. Цим прізвищем, православної, відомого історика, дехто намагався, немов щитом, захистити "об'єктивну" й "наукову" "Історію Української Церкви" у 3-му зошиті "Енциклопедії Українознавства", видання Наукового Товариства ім. Шевченка.

Починаючи свою статтю ще з давніх часів, часів кн. Аскольда, авторка пише, що "Церква Київської Руси за княжої доби користалася фактично автокефалією". На доведення цього авторка наводить і такий факт, що "лише в Україні-Русі святкували перенесення мощів св. Миколая із Мір-Лікійських до Бару, що не було жодним святом для Візантії".

Для необізнаного читача це твердження немов набуває особливого значення. Однак, чому греки не святкували цього "перенесення"? Чи не нагадує воно теж "перенесення" великих християнських реліквій з Візантії до Риму, коли так зв. "хрестоносці" під час IV походу замість іти до Св. землі, підступно напали на Візантію й створивши "Латинське Царство", пограбували й згадані реліквії.

Більше, авторці ще з її шкільних років за царату напевно відомо добре, що це свято (9 травня ст. ст.) прийняла й Московська Церква.

Далі авторка пише: "В XVI ст. в зв'язку з посиленням католицької акції..." Адже, добре відомо, що це "посилення", ця "акція", далека від Заповітів Спасителя, була просто нелюдяним, звірячим переслідуванням православних українців та їх Церкви. Незрозуміло, чому авторка так аж надто делікатно висловлюється.

Авторка увесь час протиставляє Українську Православну Церкву Московській, але чимало її тверджень можна застосувати й до інших неправославних Церков. Хіба "самовільність у своїй вищості, непомильність в питаннях віри..." притаманна була й є тільки Московській Церкві?

Пишучи про боротьбу Москви з уживанням української мови в Церкві, Н. Полонська зазначає, що Москва трималася "триязичної єресі". Та ця ж єресь саме західнього походження: досить пригадати хоча б Петра Скаргу, що проповідував її під час "посилення католицької акції". Та й сама авторка потверджує, звідки пішла ця єресь: "...св. Кирил викляв "триязичну єресь ще в IX ст....", тобто, тоді, коли про Москву ще й чутки не було. Отож, це викляття скероване було в інший бік.

Викликає здивовання й таке: "На Правобережній Україні широко вживаяи (? — наш) хрести з Розпяттями на перехрестях доріг. Ці хрести теж було знищено в XIX ст., нібито уніятські". Мабуть, авторові не доводилося бувати до революції на Поділлі і на Волині, де вона могла б побачити такі хрести. Навіть за більшовиків де-не-де вони збереглися. Пригадати б хоч "Калинівське чудо". Справді, царат нищив "фіґури" — статуї переважно св. Яна Непомуцена, що їх теж ставили на перехрестях доріг.

Дивно виглядає й таке: "Лаврівський хор з селян..." Може, з ченців? "Відомі (стор. 85) приклади не розуміння (правопис статті — наша) українцями слів навіть

Евангелії: в іконі на текст: "Взиграся Младенец во чреве Матері", тому, що слово "іграть" (грати) в українській мові визначає тільки музичну гру — маляр вималював дитину во "череві", що (черево? — наше) грає на скрипочці".

Можна з певністю сказати, що коли десь і була така "ікона", то малював її не українець, а захожий москаль. Сама п-і Полонська-Василенко ввесь час підкреслює в своїй статті велику, щиру побожність українців, то як же, хоч і не розуміючи слів, справді побожна людина могла б намалювати таку "ікону"? Як поставилися б до неї побожні парафіяни?

Колись давно нам доводилося бачити цікаву колекцію "лубків"- олеографій, виданих у Москві "для народа". Саме в цій колекції серед інших був і такий "лубок". Пригадується ще один з підписом: "Св. Егорій во бою на серу сідіт коню, держить в руцє копіє, тичет змєя в ж..іє". Невже автор припускає, щоб побожний українець-маляр міг би дати такий "підпис" під іконою св. Юрія?

На жаль, за браком місця мусимо цим і обмежитися.

Однак, треба спинитися на найголовнішому: чому автор, повторюємо, пише тільки про відміни в Українській і Московській Церквах. Адже, українці добре знають, як Москва переслідувала й переслідує Українську Православну Церкву, як домагалася підкорити її собі, а ось про відміни, про особливості інших братніх Православних Церков, як сучасної грецької, болгарської, сербської, грузинської тощо знають дуже мало. Чи не далеко цікавіше було б знати про ці відміни, про ці особливості?

У журналі "Рідна Церква", що видає УПЦ в Німеччині ч. 3. січень-березень ц. р. вміщено ст. о. прот. А. Д. "Особливості Богослужень у греків". Для не богослова, не історика Православної Церкви навіть ця коротка стаття багато дає.

Однак, заперечувати цінність статті п-і д-ра Полонської-Василенко не доводиться: з неї ясно видно, як Московська Церква дедалі більше запозичала в Українській (Проповіді, Пасії, свята, обряди тощо).

У XVIII ст. мало не на всіх єпископських катедрах Росії були самі українці. Це викликало наказ цариці Елізавети 17 квітня 1754 р., коли "самодержица" "... повелеть соизволила": "чтоб к произведению на праздные ваканции во архиереи... представляемы были из архимандритов И (підкр. наше) из великороссиян да и в архимандриты производимы б были и из великороссиян..." (Проф. І. Огієнко "Українська культура").

На закінчення: називаючи серед канонізованих єпископів українців свв. Феодосія Чернігівського та Іосифа Білгородського, автор чомусь не називає святим св. Дмитра Ростовського, пишучи просто "митрополит Дмитро Тупталенко" (стор. 78), "митрополит Дмитро Туптало" (стор. 83). Усіх згаданих святих канонізувала Московська Православна Церква, при чому перших двох за останнього царя Миколи II, а св. Дмитра Ростовського набагато раніше. Знаємо, що св. Дмитро Ростовський був українець і глибоко релігійна людина. Чому ж так ставиться до нього?

5. "300-ліття Переяславського договору і совєтська пропаґанда" д-ра Б. Феденка, як пише Редакція Збірника, це "тільки три фраґменти в скороченні з 182 сторінкової монографії".

Проте, подане "на великому документальному офіційному матеріялі розкриває методи, якими користається совєтська пропаґанда для обману громадянської опінії СССР та поза ним щодо справжнього змісту своєї національної політики".

Годилося б хоч коротко сказати ще про мову й правопис Збірника, та... Редакція не вважає за потрібне зважати на будь-які зауваження. Сумно, що видання Наукового Інституту не підлягають вірному правилу: "Єдиному народові, єдина літературна мова, єдиний правопис".

Жодна мова не має ідеального правопису, проте є певні правописні норми (хай не завжди науково обґрунтовані), що їх додержують. Такі норми маємо й ми. Що можна ще додати?..

Б. Селецький

ЖАН АНУЇ НА СЦЕНІ В ТОРОНТІ

П'єса Жана Ануї "Жайворонок" ("Жанна д'Арк"), що пройшла з успіхом майже на всіх більших сценах Европи й Америки, дочекалася українського перекладу й сценічної постановки. Поставила її Українська Драматична Студія "Заграва" під меценатством Філії УНО в Торонті. Дбайливий переклад, що його виготовив В. Мирош, збагатив українську перекладну літературу ще одним високовартісним твором і дав нам можливість познайомитися з одним з найкращих зразків сучасної французької драматургії. Режисер п'єси — С. Теліжин, відомий у Торонті із своїх минулих високомистецьких постановок. Постановка "Жанни д'Арк" це великий крок вперед і важке завдання, яке поставив собі С. Теліжин, намагаючись дати українському глядачеві щось більше, як театральну виставу розвагового характеру.

Автор побудував цю драму в модерному пляні, наче мозаїчний твір, складений з різних картин у різних стилях. Сцени ті відтворюють епізоди з життя французької національної героїні Жанни д'Арк. Місце дії — судова заля в підземеллі церкви в Руен. Жанна оповідає перед суддями події від часу, коли почула Божі голоси, які наказували їй іти на рятунок Франції. Майже кожна сцена в іншому стилі. Ось типово реалістична сцена з батьком у Домремі, ось лірично-побутова — мати з донькою, наче етюд картини голляндських майстрів, у якому саме жовтий світляний ефект гармонійно підсилює виразовість картини; Ля Гір і Жанна — типова романтично-балядна, Король і Жанна та Бодрікур і Жанна — ґротеск; коронація й кострище — героїчні сцени. На жаль, ця різнородність стилів інколи губилася в однопляновості подачі. Це створювало в глядача суперечності в сприйманні й не дало можливости логічної розв'язки деяких сцен. Невирівняність ансамблю не дала змоги витримати постановку на однаковому рівні. Варт було б теж присвятити більше уваги розробці мізансцен другорядних персонажів, бо ж кожен актор, хоч і в невеличкій ролі, є співтворцем загального враження й успіху вистави.

Ролю Жанни д'Арк, незвичайно важку, яка є в дії майже цілий час п'єси (тобто, понад 4 години), виконує В. Орлик. Трудність ролі не тільки в довжелезному тексті, але й тому, що акторці доводиться майже в кожній сцені переходити в щораз то нові ситуації та створювати раз-у-раз відмінну в характері постать. Раз вона несмілива дівчинка в Домремі, знову ж хитра дипломатка в Бодрікура й Карла-Дофена, то знову на судовій залі бистра й розумна полемістка з філософськи-

ми відповідями, цькована з усіх боків своїми суддями — клером з теологічною освітою, де їй доводилось відповідати на заздалегідь сконструйовані небезпечні питання. За успішне виконання цієї важкої ролі В. Орлик належить повне признання. Особливого успіху досягла В. Орлик у сценах з Бодрікуром, покаяння й тюремній. Дбайливість у підготовці й природні кваліфікації принесли бажаний вислід. Другою після Жанни дійовою особою щодо важливости ролі є єпископ Кошон, її суддя, продажна людина, один із головних виновників злочинного процесу. А. Ільків старався пристосуватися до цієї ролі, але варто було б йому поглибити саму інтерпретацію, бо роля цікава й складна та вимагає уважливого простудіювання. Дуже вдалим був Інквізитор — Ю. Бельський. У нього слідна сценічна практика й солідність у підготовці. Особливе признання належить М. Ляльці в ролі Карла-Дофена, який у цілому створив високомистецьку креацію. М. Лялька належить до тих головних стовпів, яким постановка завдячує свій успіх. Роберта де Бодрікур, бойового губернатора Вокулер, відтворив удало В. Довганюк. Сцена ґротескова саме відповідна для його амплуа. Королівську сцену виконали: Н. Тарновецька (королева Йолянда), Л. Левицька (молода королева) і М. Луцька (Аньєс Сорель). Для королеви Йолянди краща для розгри була сцена з Дофеном, у якій вона, відома з історії хитра інтриґантка, дораджує прийняти Жанну, а для Аньєс Сорель — сцена в тюрмі, де вона переконливо відтворює тип плиткої цинічної коханки короля. Ролю Ля Гіра, лицаря й товариша боїв Жанни, виконав бравурно Т. Парченко. Важливу й важку ролю графа Ворвіка виконував Іл. Кушніренко, Промотора — М. Яворський, Брата Лявеню — Ст. Рущак, Архиєпископа — О. Климович, Де ля Тремуй — І. Валько, батька Жанни — Д. Волинець, матері Жанни — К. Валько, брата Жанни — І. Смук, пажа — Н. Монте, ката — П. Бойчук, Будуса — М. Дутчак. Статичні ролі вояків — Е. Остапюк і В. Прийма, монахів — І. Бачинський і С. Матис. Костюми, що додали блиску цілій постановці, проєктувала й дбайливо виконала М. Луцька. Оформлення сцени, самого ж таки режисера, гарно скомпоноване, з монументальним заложенням. Світляні ефекти не завжди виправдували себе. Помітний брак снопових прожекторів та надмірне вживання жовтого розпорошеного світла, яке фільтрувало кольори на сцені.

Наприкінці слід звернути увагу, що актори присвячують замало уваги мові твору. Вражали іноді неправильні наголоси й підміна правильних слів жарґоновими, а це йде в некористь насамперед самим виконавцям.

Вистава "Жанни д'Арк" це одна з видатніших подій у культурному житті української торонтонської громади.

М. Лев.

ЗВУКОЗАПИСНА СТУДІЯ "УТА"
142 Second Avenue — New-York, 3 N.Y., USA
— виготовила —
ДОВГОГРАЙНІ ПЛАТІВКИ

1. У виконанні — Йосипа Гірняка:
В. Стефаника: "Сини", О. Вишня: "Чухраїнці", "Чукрен", "Лекції по українознавству".
2. У виконанні — О. Добровольської:
"Народні казки"
Незабаром будуть виготовлені:
1. Казки та байки для дітей дошкільного віку, 2.Твори Шевченка, "Монологи" Гриця Зозулі, 4. "Мойсей" Івана Франка, 5. Пісні чоловічого хору „Думка".
Ціна одної платівки — $3.95
Замовлення слати, залучаючи поштовий переказ або чек на адресу:
UTA Recording's Studios, Inc.
P.O. Box 23, Cooper Station,
New-York 3, N. Y., USA

У Канаді платівки "УТА" можна набувати у представника "УТА":
Mrs. N. Spolska
210 Oakmount Rd.
Toronto 9, Ont., Canada

ЗБІГОВИЩЕ СЕВЕУШНИКІВ

Як відомо, приїзд голови УНРади на Американський континент дуже занепокоїв деякі кола української еміґрації. У декого виник страх, що зростуть впливи Державного Центру УНР і деяким "вождям" прийдеться розпрощатися із своїми "вождівськими" посадами.

Почалась активізація бандерівців, які на спілку із так званим СВУ почали влаштовувати віча по всьому континенті, на яких намагались ухвалювати "всенародні" резолюції із засудом передових діячів нашої культури й політиків. На першому місці ставили звичайно, М. Хвильового, потім І. Багряного і багатьох інших, але характерна річ — саме всіх тих, які ціле своє життя боролись проти російського окупанта і зазнали найбільшої кари від нього.

Це дуже важливий момент у цій "боротьбі", яким не можна нехтувати, роблячи оцінку цієї "революційної акції".

Нападені і українська преса заняли дуже правильне становище: не відповідати на ці виступи, бо нема з ким дискутувати. Це найбільше турбує цей "бдітєльний фронт": вони роблять усе можливе, щоб затягнути на свої збіговиська визначніших людей, щоб спровокувати полеміку, щоб імена їх "вождів" появилися в пресі і т. д. На честь нашої преси треба сказати, що вона не піддалася на провокацію: лиш два часописи — вінніпезький півтижневик "Новий Шлях" (мельниківської орієнтації) та торонтонський півмісячник "Батьківщина" (гетьманці) підтримують цю "революційну" дію. Решта наших часописів усього світу, в т. ч. й бандерівські, на провокацію не дались, хоч бандерівці фактично підтримують ці виступи, висилають на ці "віча" своє членство, дають залі (у США) тощо, тощо.

У чому ж злочин цих виступів? А саме в тім, що так зване "СВУ" намагається скерувати боротьбу української еміґрації не проти ворога, а проти українців, які з тим ворогом ціле своє життя боролись, себто намагається допомогти ворогові.

Перша допомога ворогові є у дискредитації назви СВУ. Що таке СВУ — знають усі. Хто там був і хто СВУ очолював, також усі знають. Коли почались заходи коло "відновлення" СВУ на еміґрації, то почулись гострі засуди цього. Наприклад, на одному із з'їздів

СУЖЕРО в Канаді ухвалена резолюція-заклик до еміґрації протиставитись знеславленню імени СВУ. На жаль, наша преса злегковажила цю справу.

Не тільки в нашій історії, а і в історії світу не було випадків, щоб хтось присвоював собі чуже ім'я, а тим більше ім'я заслуженої організації, яка вписала своє ім'я в історію визвольної боротьби нації. У нас це сталося.

Є міжнародній термін — мародер. Мародер — морально розкладений солдат-грабівник, який викрадає речі у вбитих і ранених, що впали на полі бою, або здеморалізований солдат, який грабує мирне населення. Вимір кари для мародера у всіх часах у всіх народів світу один — розстріл на місці.

Це так з тими, які крадуть речі у поляглих. Ну, а що робити з тими, які крадуть чесне і благородне ім'я у поляглих за волю нації, як це зробили севеушники, які ще й гризуться над своєю здобиччю, як це роблять О. Калинник та д-р Плющ?.. Що робити з такими? Більшість еміґрації з ними не вітається, звичайно, але є люди (і пресові органи!), які з ними співпрацюють. Коли еміґрація це терпить, то що можна сказати про цю еміґрацію, а зокрема про пресу, яка мусіла б бути її, еміґрації, совістю?..

Чергове збіговище севеушників відбулося в Торонті 29 березня ц. р. в залі литовської католицької церкви. Чого в литовській залі, а не в українській? Бо жодна наша організація залі для цього збіговища не дала. Свідоцтво дуже погане для організаторів збіговища і дуже похвальне для українців Торонта.

Тема збіговища: "На суд української еміґрації".

Кого судили: Тих, що ціле життя боролись з російським окупантом, в першу чергу Івана Багряного, В. Гришка та інших.

Хто судив: Вожді севеушників — Калинник та Коваль, які приїхали спеціяльно із США.

Хто був у залі: Понад сто осіб, в т. ч. з десяток севеушників, пару десятків тих, що хотіли боронити "підсудних" і кілька десятків асоціяльних типів, які живуть за гаслом "Хліба і видовищ!" Хліб і до хліба вони мають, а за видовищами ганяють, як несамовиті, по всяких отаких ярмарках.

Як судили: Калинник оскандалився остаточно, бо, — закидаючи Ів. Багряному "орієнтацію на кадри в КП (б)У й Комсомолі" і обвинувачуючи його в неокомунізмі, — признався, що сам був комсомольцем і запевняв, що 99% комсомольців — дуже "порядні хлопці". Поскільки "підсудний" у комсомолі ніколи не був і ніколи не осмілювався запевняти, що 99% комсомольців є порядними патріотами українськими, то Калинникові "викриття злочинця" викликали реґіт у залі і повне зніяковіння його мізерної "гвардії".

Коваль виголосив громоподібну доповідь, у якій "блискуче довів", що М. Хвильовий та Іван Багряний усіх негативних героїв списували із себе самих (дивлячись у дзеркало!), тому їх треба живцем спалити... Коли один із письменників довів присутнім, що так аналізувати літературні твори може тільки найпримітивніший неук, то лідер севеушників страшенно образився і більше нікому із грамотних людей слова не дав.

Олекса Калинник уславився ще й тим, що розкривав прізвища політичних еміґрантів, які більшу частину свого життя провели в тюрмах ї концтаборах окупанта. В тім числі розкрив і прізвище автора цих рядків, ганебно відстаючи у цьому "благородному" та "високопатріотичному" вчинкові: 1. Від центрального органу гетьманців на кілька років, 2. Від Трохима Львівського, що намагався відгадати моє прізвище у місячнику "Жовтень" (Львів) на кілька місяців, 3. Від радія берлінського комітету "За повернення на батьківщину", що також силкувалося це зробити, — на три тижні (це радіо громило мене — 8. 3. ц. р.).

Що за чудовий букет аморальних типів, які за свій фах прийняли видачу родин політичних еміґрантів: архихристиянський редактор монархічного часопису, Трохим Львівський, радіо Берлінського комітету, а на чолі цієї "благородної" родини — вождь севеушників, Олекса Калинник!

При цьому в залі знялася буря протесту, але, як запевняють свідки, Калинник навіть і не почервонів...

Кожна нормальна людина вважає такі речі дією божевільного, або ворожого провокатора. Я сумніваюсь, чи вже сьогодні Олекса Калинник добуде відповідну довідку від лікаря (лікарі часто помиляються!), отже, лишається... Що, Олексо, лишається?

Між іншим, Олексо, це моє останнє слово до тебе. Був ти колись порядною людиною і добрим українцем. Але це було дуже давно! І я вже не вірю, щоб колесо твоєї історії повернулось назад.

Усім тим, що завжди обвинувачували мене в галичаножерстві, врочисто заявляю:

Лідери севеушників — стовідсоткові богомерзкі східняки, які: 1. Остаточно здеморалізувались у партії Бандери, 2. Стали на шлях мародерів (присвоїли ім'я загинулих борців за волю нації), 3. Згуртували навколо себе з десяток викидьків із усіх партій і пару десятків недорозвинених осіб і борються не з окупантом, а з своїми. Основною рушійною силою севеушників є не любов, а ненависть до свого брата.

Оце і все. А висновки хай робить сам читач.

П. ВОЛИНЯК

СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО В ТОРОНТСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Нас цікавить, розуміється, насамперед українознавство в школах середніх і вищих, отже і в Торонтському університеті. Але коли приглянутись до сутоукраїнської галузі в комплексі слов'янознавства, наприклад, Торонтського університету, то відразу мусимо з жалем визнати — студентів на українську мову, літературу, історію записалося неймовірно мало: на початку року їх було понад десять, а до кінця року лишилося (після відсіву без іспитів ще) лише п'ять. Така картина, а подекуди і гірша, як нам відомо, і в університетах Монтреальському (французький), Оттавському (французький), Вінніпеґському (Манітобському), Саскатунському (Саскачеванському), Едмонтонському (Альбертському), де в навчальні пляни (програми) з слов'янознавства включено і українознавчі дисципліни. Ба навіть більше — така, а не краща картина, — навіть у Колумбійському університеті (Нью-Йорк). А хто ж не знає, що саме там, у Колумбійському університеті, працюють наші найкращі професори (проф. Юрій Шерех та інші). Без довгих розважань і глибокої аналізи такої ситуації можна сміливо ствердити: причина такого невідрадного стану, такого малого потягу нашої молоді до українознавства лежить не в таких чи сяких університетах, не в бракові відповідної професури, а в чомусь іншому.

Наші організації і наша преса цим питанням по діловому не зацікавилася досі ще, а принагідні поверхові промови чи згадки в газетах — справи не рятують, скорше — навпаки: затемнюють і ще більше знеохочують тих, хто бодай якось цікавиться проблемами українознавства в університетах і поза ними.

Кому і яка може бути користь, скажімо, з таких немудрих і безвідповідальних висновків, які бувають у "Гомоні України"? Щоб писати щось про університетські курси слов'янознавства і українознавства, а тим більше — критикувати їх, треба бодай трохи знати фактичний стан речей, бодай трохи розуміти, що і як в університеті робиться, а не оперувати загальниками і не розкидатись словами та ще й на рівні Кобиляк чи Пацикова, як у випадку з "Гомоном України".

В університетах Канади професорам ніхто не диктує і ніхто їх не може зобов'язувати, як вони повинні викладати свої курси, як підходити і висвітлювати ті чи ті проблеми, отже і як ставитись до тієї чи іншої історичної чи філософської школи, концепції тощо. Один і той самий курс історії слов'янського Сходу в тому ж університеті і тим же студентам один професор може викладати, наприклад, за Ключевським, а другий — за Грушевським. І все буде в порядку: ніхто не змусить послідовника школи Грушевського дотримуватися схеми Ключевського і навпаки. Отже, задача рішається в клясі, в авдиторії: скільки маємо в університетах бажаних нам професорів, стільки можемо робити так, як нашому серцю мило, як це нашій українській свідомості і совісті відповідає. Критикувати, а тим більше на рівні культури "Гомону України", того чи іншого професора (не-українця) за його неукраїнський підхід до історичних явищ, нападатись на керівника катедри (хоч би й українця) і домагатись від нього, щоб він професорові не-українцеві нав'язав свою чи нашу концепцію і тримав його в якихось шорах, — це стріляти по горобцях узагалі, осмішувати себе самих — зокрема. Від цього ніхто і нічого не виграє, а інтерес до українознавства серед студенства не зросте.

Слов'янознавчі дисципліни в Торонтському університеті викладаються від 1947 року. Спершу було так, що відділ був на утриманні фундації Рокфеллера (100.000 дол.), а як вичерпалась та пожертвувана сума, університет погодився взяти слов'янський відділ на своє утримання. Якщо початки, перші роки існування цього відділу мали характер провізоричний, а до певної міри і хаотичний, то від 1954 року, відколи катедру (відділ) слов'янознавства при університеті очолює проф. Юрій Луцький, відділ слов'янознавства при Торонтському університеті вже з певним правом вважається стабільною частиною університету, має відповідний штат працівників — професорів і лекторів, навчання відбувається за твердо встановленими плянами, а кількість студентів рік-у-рік помітно зростає. Зростає щороку і кількість випускників університету, які одержують дипломи з правами викладати слов'янські мови в середніх школах чи виконувати якусь іншу працю за цим фахом. Катедра слов'янознавства, крім того, може надавати наукові звання маґістра (М.А.), а незабаром буде мати права надавати докторські титули. Дотепер уже дві особи написали і захистили свої маґістерські дисертації при катедрі слов'янознавства — на українські теми.

Протягом поточного навчального року на відділі слов'янознавства було понад 350 студентів, при чому абсолютна більшість їх вивчає російську мову. Студенти, що записалися на російську мову, вивчають іще й літературу та історію — не тільки Росії, а й СССР і всього слов'янського світу. До навчальних програм відділу, незалежно від того, на яку мову студенти записані, включено й історію України, історію української літератури — як обов'язкові для всіх курсів.

Як окремі дисципліни, викладаються вже в Торонтському університеті (з повним кредитом) курс історії української літератури (від 1955 р.) і курс української мови (від 1958-59 академічного року).

Щоправда, українська мова в Торонтському університеті покищо не зарахована до числа повністю визнаних чужих мов, як французька, німецька, еспанська, італійська і російська. Але й це, очевидно, може змінитися на краще, коли буде більше студентів, зацікавлених вивченням української мови. Отже — двері відкриті, можливості — цілком реальні, питання — у самих студентах.

А для зацікавлених слід окремо нагадати: з наступного навчального року відкривається можливість для вечірнього курсу української мови при університеті (при так званому Extension Department).

Як декому відомо, в 1950 році з ініціятиви Торонтського відділу КУК була поведена кампанія за створення стотисячного фонду, з відсотків якого могла б бути утримувана катедра українознавства при Торонтському університеті. Університет поставився до цієї ідеї прихильно, дав згоду на відкриття катедри, фінансованої коштом згаданого фонду, але цей плян не був здійснений, бо не пощастило зібрати бажаної суми. У 1954 році, маючи лише 10.000 дол., відділ КУК вирішив перейменувати той фонд на стипендійний — на "Фундацію стипендії ім. Тараса Шевченка". Сенат університету затвердив цю фундацію, отже КУК передав згадану суму університетові, який щороку видає стипендію для студентів, які слухають українські курси. У договорі відділу КУК з університетом зазначено, що теперішня сума стипендійного фонду може бути й доповнювана, а це означає, що стипендія (чи може й стипендії) ім. Т. Шевченка має можливість розросту.

Щодо стипендій, то їх може бути й більше — це залежить від того, чи українські організації та приватні особи виявлять бажання творити ще й інші стипендійні фонди для заохочення молоді до українознавчих студій при університеті, в даному випадку — при Торонтському університеті.

Маючи обмежені асиґнування на розширення слов'янознавчої бібліотеки, університет все ж таки відпустив нещодавно 500 долярів на українські книги, куплені у вдови по проф. Л. Т. Білецькому. Катедра слов'янознавства відчуває гостру потребу в фондах на видання українознавчих та інших наукових праць, підручників тощо. І тут можна б було багато більше зробити, якби знайшлися відповідні фонди — якби відгукнулися наші меценати.

Торонтський університет — це найбільший університет у Канаді. Українська громада в Торонто — одна з найбільших (якщо досі ще не найбільша) у Канаді, а до того ж — найактивніша і, здається, найзаможніша. Чому б їй не виявити більше зацікавлення проблемами українознавства в такому університеті, як Торонтський, і не подбати про те, щоб цей університет став провідною твердинею українознавства в Канаді? Можливості є, треба тільки захотіти.

П. Волиняк

Penmans

ЛЕГКА СПІДНЯ БІЛИЗНА

Охороняє дорогий верхній одяг від поту — дає прихолоду та вигоду. До вибору в усіх стилях.

Penmans

ПІДШТАНЦІ — ДЖЕРСІ — ПІДСОРОЧИНКИ ДЛЯ ЧОЛОВІКІВ

Безрукавні спортові джерсі і підштанці з елястичним пояском.

Підсорочинки мають зміцнений найлоновий комірчик. Прекрасна спідня білизна, знамениті кальсони з елястичним пояском.

Penmans

ПІДШТАНЦІ ТА ДЖЕРСІ ДЛЯ ХЛОПЦІВ

Пенменові вироби якісні і витривалі — матері будуть певні, що їх хлопці не скоро їх знищать.

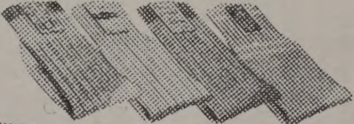
Penmans

СПІДНЯ БІЛИЗНА ДЛЯ ДІВЧАТ І ЖІНОК

Сорочинки і майочки для дівчат 2 - 4 річ. та 6-річних. Білі бавовняні сорочечки та майочки для 8 - 16 р. дівчат. Для пань сорочки та довгі майочки з ніжного, білого бавовняного трико—у усіх розмірів.

Penmans ПІДСОРОЧКИ

Penmans РОБОЧІ ШКАРПЕТКИ

Penmans

СПІДНЯ БІЛИЗНА ДЛЯ НЕМОВЛЯТ

Сорочечки до зв'язування збоку, обвивання, або запинаються спереду на ґудзики, делікатна бавовна. Розміри для 3-6-9 місяц., 1-2 річн.

Penmans

ВИХІДНІ ТА СПОРТОВІ ШКАРПЕТКИ

ІНШІ Penmans ВИРОБИ:

Спідня білизна Меріно "95", Спідня білизна Меріно "71", Барханова спідня білизна Пенменс, панчохи до ґольфа, Пенеменс рукавиці, Пенменс светери.

GP-9-1A

З НОВИХ ВИДАНЬ

МИТРОПОЛИТ ІЛАРІОН, НАША ЛІТЕРАТУРНА МОВА (Як писати й говорити по-літературному), мовні нариси, стор. 424, видавництво "Наша Культура", 1958, Вінніпеґ, Канада.

Праця складається із 14 розділів, у яких не лиш звичайний, а й навіть обізнаний із предметом читач знайде чимало цікавих відомостей і порад. Особливо докладно подано в праці історію українського правопису (розділ 9-ий).

Як і всі праці митрополита Іларіона, ця книга читається легко, навіть і складні справи викладені просто і доступно кожному читачеві, який має бодай середню освіту, тому цю книгу радо рекомендуємо всім без винятку читачам — кожен щось скористає з неї.

Можливо, що недоліком цієї праці нашого відомого філолога є факт включення в книгу дискусійних розділів, зокрема розділ "Святі слова пишімо з великої букви!" У книзі для масового читача не слід піднімати дискусійних питань, бо як усі над такими проблемами, як правопис, почнуть дискутувати, то не лише правопис, а й сама проблема зникне у бруді й неуцтві. А що книга призначена саме для масового читача, то це видно хочби і з напису на другій сторінці: "Передрук дозволяється всім!" Між іншим, такий напис робить честь авторові, бо видно, що він цікавиться не зиском, а шириенням знань серед свого народу.

МОЖНА ПРИДБАТИ КНИЖКИ ВАСИЛЯ ЧАПЛЕНКА:

"Українська літературна мова, її виникнення й розвиток" — — — — — — — — — — — — — — — — $ 5.00
"Чорноморці" — — — — — — — — — — — — — — — — — , 3.00
"Півтора людського", повість — — — — — — — — — 1.50
"Зойк", збірка оповідань — — — — — — — — — — — 1.50
"Ісько Ґава", сатирична поема — — — — — — — — — 0.50

Замовляти:

Vasyl Chaplenko, c/o UVAN, 11½ West 26th St. New York, N. Y. U.S.A.

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

Тарас Шевченко — ВІРШІ, стор. 44, формат: 10 x 7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Кольоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. **Ціна — $0.90.**

РАЙДУГА — збірочка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. **Ціна — $0.35.**

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-ох кольорах. **Ціна — $0.40.**

"СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА" — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10 x 7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. **Ціна — $0.35.**

"РУКАВИЧКА", стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі й гарні ілюстрації, кольоровий друк. **Ціна — $0.40.**

Замовляти в "Нових Днях".

Юрій ТИС, КОНОТОП, оповідання, стор. 170+2, в-во "Гомін України", Торонто, Канада, 1959. Двокольорова обкладинка Б. Стебельського. Ціна й тираж не позначені.

Докія ГУМЕННА, ВІЧНІ ВОГНІ АЛЬБЕРТИ, нариси, стор. 183, двокольорова обкладинка В. Доброліжа, видання Петра Пауша, Едмонтон, Альберта, Канада, 1959.

Яр. РУДНИЦЬКИЙ, З ПОДОРОЖЕЙ ПО КАНАДІ 1949 — 1959, стор. 128, двокольорова обкладинка М. Левицького, видання Ів. Тиктора, Вінніпеґ, Канада.

Це 33-тя книжка із серії "Клюб приятелів української книжки".

Били ҐРАГАМ, МИР ІЗ БОГОМ, переклад з англійської мови М. Костева, редакція В. Боровського та К. Туркала, стор. 234, видання Місійного т-ва для поширення Євангелії, Корнталь, Німеччина, та Українського євангельського об'єднання в Півн. Америці, Вінніпеґ, Канада та Детройт, США, 1958 р.

Микола ЩЕРБАК, БАГАТТЯ, лірика, стор. 61, видання ООЧСУ, Нью-Йорк (видрукувано з помилкою!), США, 1959.

Микола ОГЛОБЛИН - ГЛОБЕНКО, ІСТОРИКО - ЛІТЕРАТУРНІ СТАТТІ, Записки Наукового Товариства імени Шевченка, праці Філологічної секції, упорядкував Іван Кошелівець, вступні статті Вол. Кубійовича та Івана Кошелівця, стор. 158, Нью-Йорк — Париж — Мюнхен, 1958.

У книжці вміщено портрет автора і такі статті: Спадщина Київської Руси в літературі барокко; 1845 рік у творчості Шевченка; Леся Українка; Олександер Олесь; Микола Хвильовий; Олег Ольжич; Українська проза 1920 — початку 1930 років; Література підсовєтської України; Адам Міцкевич в українській літературі; Харківському Університету 150 років; Примітки упорядника; Список праць Миколи Оглоблина-Глобенка.

Ця книга безперечно варта уваги кожного читача.

О. НЕПРИЦЬКИЙ-ГРАНОВСЬКИЙ — Чергова збірка поезій, але опису цього видання не робимо, тому, що на книжці зроблено авторовою рукою такий напис: "Вельмишановному п. Редакторові Петрові Волинякові — для злосної рецензії в "Нових Днях" від автора — Ол. Неприцький-Грановський".

Поскільки в "Нових Днях" ще ніколи "злосної рецензії" на поезію чи наукову діяльність Високоповажного професора й поета не було (були рецензії Б. Олександрова й п. Николина, але **винятково прихильні**) і ми не маємо жодної причини й бажання "злосної" рецензії на творчість Високодостойного Автора писати, а він конче хоче "злосної рецензії", тому радимо його книжку вислати в якесь інше місце. Тим більше, що в "Нових Днях" рецензії на замовлення авторів не друкуються взагалі.

Шановних читачів просимо вибачити, що опис цього видання вони змушені будуть розшукувати в інших часописах.

ТРИ КНИГИ СВЯТОГО ПИСЬМА СТАРОГО ЗАВІТУ: 1. Книга Рут, 2. Книга Товит, 3. Пісня Пісень, переклав о. д-р В. Дзьоба, стор. 69, чиє видання — невідомо, друковано за дозволом архиєпископа Івана, апостольського візитатора, друковано в Мюнхені, Німеччина, 1957.

о. С. ФЕДИНЯК, ЧЕРЕЗ КАПАДОКІЮ І ПОНТ (Спогади із подорожі) стор. 79, в-во Записок ЧСВВ, Рим, 1957.

СВЯТЕ ПИСЬМО (Старий Завіт), КНИГА ЮДИТИ, переклав з грецького о. д-р Вол. Дзьоба, стор. 48, чиє видання — невідомо, на книжці позначено лиш "Рим — Манчестер — Торонто — Мюнхен (1945 — 1957)". Друковано в Мюнхені за дозволом архиєпископа Івана.

Видання дуже добре технічно виконано, розкішний папір, добрий друк і гарні ілюстрації.

Андрій ЛЕГІТ, ЗА ДРОТАМИ, поезії, 1945 — 1948, стор. 96, видання автора, тираж 1000 прим., Новий Ульм, Німеччина, 1958.

о. Михайло ВАВРИК, ПО ВАСИЛІЯНСЬКИХ МАНАСТИРЯХ, стор. 282, обкладинка Е. Козака, багато ілюстрацій у тексті, в-во оо. Василіян, Торонто, Канада, 1958.

САМУІЛ ДЖ. КЕЛЬНЕР

Ліберальний кандидат у майбутніх виборах у провінції Онтаріо, в окрузі Сан Ендрю, Торонто, Самуіл Дж. Кельнер просить познайомити наших читачів з його особою.

С. Кельнер має тепер 37 років народився і здобув освіту в Торонті. Як винятково здібний студент, п. Кельнер закінчив Торонтонський університет (Бачелор оф Артс) в 1942 році і був нагороджений Золотим Ключем університету за видатні заслуги у студентському житті Торонтського університету. У 1941 — 42 рр. він був редактором газети "Да Варсіті".

Він веде юридичну практику в Торонті і вважається одним з визначних адвокатів міста.

Після трирічної служби у відділі освіти Норт Йорку, він був обраний головою цього відділу і тепер репрезентує Товншип у шкільному відділі метрополії Торонта.

п. Кельнер кілька років був членом Плянувального Відділу метрополії Торонта, вивчаючи в цей самий час міське та районове плянування на літніх курсах Массачузетського Технологічного Інституту.

С. Кельнер добрий прилюдний промовець, бо має ґрунтовні знання провінційних справ і великі ораторські здібності. Його особливі зацікавлення стосуються ділянки народньої освіти.

п. Кельнер є членом і головою кількох товариств і допомогових організацій, у яких він добре працює. Він одружений з торонтянкою Мерріджой Розе, яка закінчила соціологічний факультет Торонтського університету. С. Кельнер має сина і дві дочки.

УКРАЇНСЬКИЙ СИМФОНІЧНИЙ КОНЦЕРТ У ТОРОНТІ

8 квітня ц. р. в Торонті відбувся український симфонічний концерт, у якому взяли участь симфонічна оркестра м. Торонта та великий зведений хор.

Організував концерт і диригував відомий диригент Лев Туркевич, спонзор — осередок СУМ-у в Торонті.

Було виконано твори Лисенка, Штогаренка, Лятошинського, Людкевича.

Солісти: Леся Зюбрак, Л. Склепкович, М. Голинський, О. Гошуляк, В. Тисяк.

Концерт мав великий мистецький і матеріяльний успіх. Це один з найбільших успіхів українців не лише Торонта, а й Канади.

Докладніше — в черговому числі, бо концерт відбувся, як це число вже було в машині.

Penmans

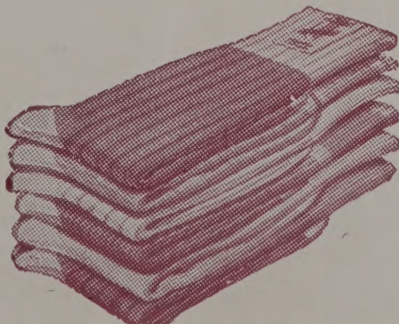
WARRANTED HIGH GRADE PENMANS KNIT-GOODS

ЖАДАЙТЕ!

ПЕНМАНОВІ

Робочі скарпетки

ЗМІЦНЕНІ НЕЙЛОНОМ НА П'ЯТАХ І ПАЛЬЦЯХ
ЩО ТРИВКІШІ НІЖ ІНШІ

Щоби довше носити — вигідніше ходити - кориснiше купити жадайте робочі скарпетки ПЕНМЕНС. Найдети стиль і грубість, що відповідатиме усякій роботі — і за дану ціну буде це найкорисніше купно.

ТЕЖ СПІДНЯ І ВЕРХНЯ БІЛИЗНА
СЛАВНІ ВІД 1868 Р.

WS-9-4

Ukrainian Life,100
2038 W. Chicago Ave.,
Chicago 22, Ill. USA

У СПРАВІ КУПІВЛІ Й ПРОДАЖУ РЕАЛЬНОСТЕЙ

звертайтесь

до

найбільшого українського бюра продажу

реальностей

R. CHOLKAN

Real Estate Ltd.

527 Bloor St. W.

Toronto, Canada

LE. 2-4404

ГОТЕЛІ — КАМ'ЯНИЦІ — ДОМИ

— ПІДПРИЄМСТВА

Хто дбає про своє здоров'я — той щоденно відживлюється в українському ресторані

VICTORIA GRILL

612 Queen St. W., — Toronto, Ontario
(біля Батурст)

Телефон: EM 6-3380

П. В. НАУМЧУК — власник

На замовлення приготовляємо
також прийняття на бенкети, весілля тощо.
Ціни — низькі.

UNIVERSAL HEATING

ТОРОНТО

УСІ ВИДИ ОПАЛЕННЯ:

Повітряне,

Водяне,

Парове.

Помпи та ойл борнери

Ремонт різноманітних огрівальних апаратів.

У разі потреби телефонуйте на телефони:
LE 4-8041 або EM 6-4863

Вчасно відновіть передплату — нагадувати нема комуй нема коли.

Не дайте, врешті, журналу сусідові — хай передплатить сам.

ЗАМОВЛЯЙТЕ КНИЖКИ

А. Любченко — Щоденник. Ч. I 0.80
Діма, Росяні зорі, поезії 0.40
В. Стефаник — Вибране 0.35
П. Горотак — Дияболічні параболи 0.40
В. Чапленко — У нетрях Копет-Дагу 0.50
М. Івченко — Напоені дні 0.30
А. Кащенко — Під Корсунем 0.60
П. Карпенко-Криниця — Підняті вітрила 0.40
Б. Олександрів — Мої дні 0.35
М. Гоголь — Сорочинський ярмарок 0.30
П. Волиняк — Земля кличе 0.25
П. Волиняк — Під Кизгуртом 0.20
О. Стороженко — Оповідання 0.35

Замовлення й гроші слати:
NOWI DNI
Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada.

ЛІТЕРАТУРНА НОВИНКА

Вийшла з друку й поступила в продаж книга
частина перша "Марусі Богуславки"
І. Багряного
БУЙНИЙ ВІТЕР
роман
423 сторінки більшого формату.
Замовляти й набувати книгу можна
в усіх представництвах та кольпортерів
"Українських Вістей"

Ціна одного примірника: в США й Канаді — 3,5 дол., в Англії — 23 ш., в Австралії — 23 ш., в Аргентині — 55 пезів, у Франції — 1.100 фр. фр., у Бельгії — 120 б. фр., у Бразилії — 200 круз.

Усі, хто вніс попередню передплату, одержать книгу за ту ціну, яку вони внесли.

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ

ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ

ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: RO. 9-7193